

Vill Du LYDA ELLER FÖRSTÅ?

Den avgörande nyckeln

4. Att tänka blev att lyda

5. Dold religion döljer dialog

Sammanfattning av kapitel 4 och 5

Vill Du lyda eller förstå?
Hyperdialog – grunden för dynamiskt tänkande
Beta 02
Ola Alexander Frisk
Hyperdialog Förlag 2007
ISBN 91-975929-3-5

www.hyperdialog.co.nr

hyperdialog@gmail.com

Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt. Eftertryck eller annan kopiering är förbjuden.

© Alla rättigheter 1995–2007 Ola Alexander Frisk där inget annat har angivits.
Tryckt av Hyperdialog Förlag, Ekerö, 2007

Hyperdialog är ett registrerat varumärke

Denna bok baseras på; Hyperdialog, Grunden del 1, Beta 01,
ISBN 91-975929-0-0, Hyperdialog Förlag, 2005.

Hyperdialog – grunden för dynamiskt tänkande

Innehåll

Prolog.....	5
0. Inte en hemlig konspiration – utan brutalitet och mänsklig tröghet.....	7
1. Vår tillverkade, inlärda och självklara brist.....	9
2. Upptäck hindret vi inte kan se.....	15
3. Grunden för Hyperdialog.....	24
Den avgörande nyckeln.....	51
4. Att tänka blev att lyda.....	52
5. Dold religion döljer dialog.....	74
Sammanfattning av kapitel 4 och 5.....	100
6. Den enfaldiga lydnaden har tagit slut.....	102
7. Fånga och förädla din dolda förmåga.....	130
8. Perspektiv och Process.....	181
9. Lydnads- eller förståelsekultur?.....	223
10. Samspel mellan analys (logik) och dialog.....	278
11. Konsten att visa nästa steg.....	292
12. Det viktigaste.....	298
Kort om bakgrunden.....	300
Kommentarer.....	308

Den avgörande nyckeln

Den första nyckeln öppnar upp till att vi kan skapa lösningar av motsättningar med vår tankeförmåga. Den andra och avgörande nyckeln i följande två kapitel visar hur kyrkans och vetenskapens uteslutande av vår skapande förmåga verkar på många olika sätt. Den tredje nyckeln som senare kapitel kommer att handla om är att upptäcka hur vi praktiskt och konkret kan använda dialog som ett tankeverktyg.

En värld där vi kan se att motsättningar är inbjudande och nyttiga blir givetvis helt annorlunda än en värld där motsättningar enbart kan vara felaktiga och ska undvikas. De följande två kapitlen kan därför vara de mest tankeväckande och spänningsfyllda i hela boken. Här nystas många sammanhang upp som vi idag vanligen tror är en enda sammangeggad klump som vi inte kan förstå så mycket av. Du kommer att se hur icke-dialog eller lydnad infördes som en religiös dogm och blir en självklarhet. När du ser de bakomliggande sammanhangen kommer du att fatta åtskilligt som du antagligen har varit på väg att förstå tidigare. Jo, jag vet det låter uppblåst men jag tror att du kan hålla med mig när du läst och reflekterat.

Du kommer att lära dig grunderna för att skilja tro och tänkande: att särskilja *religiös dynamik* från *tankevässig dynamik*. Du kommer på så sätt att upptäcka att det vi idag tror "bara" är religion döljer sammanhang som vi kan begripa med vår förmåga att tänka. Vilket självfallet inte innebär att religion endast är sådant som är möjligt att förstå med vår förmåga att tänka. Du kommer även se att en del av det vi idag tror är vetande faktiskt är frågan om religiös dynamik. På köpet kommer du förstå ett mycket gammalt perspektiv på förhållandet mellan människan och gudomliga makter inom kristendomen. Det är en tradition som idag vanligen inte kan förstås – trots många är nyfikna. Bästseljande böcker brukar vara kryddade med detaljer om denna tradition. För att nå dit måste du upptäcka de regler och traditioner som gör att vi inte kan förstå vår skapande förmåga.

Föredrar du att steg för steg närma dig förståelser är det bara att vända sida. Om du hellre vill ha en överblick innan du går vidare rekommenderar jag dig att först läsa *En förklarade bild – skrönan om förbudet mot blått*, i början av kapitel 5 på sidan 74. Kanske det är ännu smartare att läsa dessa båda kapitel två gånger och på så sätt upptäcka det som missas i första omgången.

Glöm inte att det finns mer information i: *Kommentarer och länkar*.

4. Att tänka blev att lyda

Jag vill återigen understryka att jag inte har något emot religion eller kristendom – men jag ogillar starkt ofoget att begränsa människans förmåga och att blanda ihop tro och vetande. Med andra ord jag har ett neutralt förhållande till religion och kristendom – men inte till den tradition som den västerländska kristna kyrkan lanserade för att begränsa vår tankeförmåga.

Så blev tänkande lydnad

Idag är det vanligt att säga att religion enbart handlar om ett personligt förhållningssätt. Den som säger så eller håller med om att det är så är ute för att manipulera eller är djupt okunnig. I religion finns viktiga delar för att förstå hur och varför vissa tankar och perspektiv har blivit framgångsrika. När religion bara blir frågan om tro och personligt synsätt blir vi med andra ord tvingade att lyda det som sägs vara sant utan någon som helst möjlighet att förstå hur vi blir lurade. Inbillningen att religion enbart är en personlig fråga om tro är kanske den viktigaste orsaken till att vi idag lever i illusionen att vi tror att vi kan tänka när tänkande enbart kan vara att lyda – eftersom tankeverktyget dialog i praktiken är utslaget.

Med de grundläggande kunskaperna om samspelet mellan analys (logik) och dialog kan du förstå att när vår förmåga att tänka blir begränsat till analys (logik) innebär; att enbart acceptera det som redan finns eller beordras. Jag har redan utpekat att det är den kristna kyrkan som har gjort denna begränsning och därtill spridit hindret som en absolut, universell och evig sanning med hjälp av vetenskapen eller den akademiska traditionen och nationalstaterna. När det därtill är en kyrka som har förbjudit vår skapande förmåga blir det knöligt; eftersom att det är vanligt att bara ordet religion väcker rädsla och ångest. Om det är så att du har vånda för ordet religion ska du veta att det är just denna rädsla som har gjort att förbudet av vår skapande förmåga fortfarande är så effektivt. Så strunta i allt vad du tror dig veta och läs vidare så kommer du att bli kvitt de hinder som finns för att fullt ut greppa din skapande förmåga. Dessutom får du veta många viktiga saker om vår kultur.

Följ historien – se sammanhangen

När jag under lång tid hade undersökt hur det kan komma sig att vi inte kan tala om vår skapande förmåga, dynamik eller dialog kom jag till den ganska givna slutsatsen att det måste bero på traditioner som den kristna kyrkan hade infört. För mellan Romarriket och fram till våra dagar har det varit den kristna kyrkan som har haft en oinskränkt makt över vad som är kunskap eller inte och vad som ska vara möjligt att förstå eller inte. Kyrkans makt inte bara byggde på samarbete med kungar och nationalstater – för det var även så att kungar och nationalstaters makt byggde på kyrkans definitioner, regler eller dogmer. Kyrka, kung och folket var (är?) bundna till varandra i ett särskilt perspektiv på hur livet måste vara; Ett synsätt som kyrkan dikterade (dikterar?). Att konkret finna vad det var och är i den kristna kyrkans tradition som förbjöd tankemässig förståelse av dialog är inte så svårt att finna. Det är till och med öppet för den som vill läsa och förstå. Problemet är snarast att det fortfarande är ett tabu att tala om att förbudet ens finns. Men samtidigt är det ju så att vi redan har stigit in i en ny tid – en tid där vi behöver en förståelse och kunskaper om skapande, dynamik och dialog.

Vi lever i skuggan av Sankt Thomas Aquino

För att det ska bli begripligt att ett medeltida religiöst synsätt än i dag styr vår värld och vad vi ser som möjligt ska jag koncentrera mig på den absolut viktigaste begränsningen av människans tänkande. Den som höll i pennan för denna inskränkning var den helgonförklarade *Thomas Aquino* (ca. 1227–1274).

Eftersom det är viktigt att detta avsnitt inte missförstås vill jag redan här i början understryka att: jag kritiserar inte St. Thomas Aquino som religiös tänkare. Däremot kritiserar jag St. Aquino och den västerländska kristna kyrkan för att inte dra en tydlig gräns mellan tro och vetande – vilket har fått till effekt att St. Aquinos sammanblandning av tro och tänkande fortfarande anses som en grund för tänkande och därmed förhindrar vår förståelse av dynamik, skapande förmåga och tankeverktyget dialog. Det är givetvis inte för sent för den kristna kyrkan att dra denna gräns idag. Observera att min kritik riktas mot den kristna, västerländska, kyrkan inte mot den kristna religionen. Idag kan det vara svårt att skilja mellan den kristna religionen och de officiella organisationer som säger sig att representera den kristna religionen. Men som du kommer att se går det utmärkt att se att det finns en stor skillnad.

I fråga om betydelse för världshistorien måste St. Aquino räknas bland den handfull personer som till exempelvis *Buddha*, *Sokrates*, *Platon*, *Aristoteles* och *Kristus* som har haft en enorm och direkt påverkan på världen och människans möjligheter långt efter sin egen livstid; oavsett om de var levande, historiska människor eller ej. St. Aquinos inflytande och betydelse har varit ofantlig och gränslös. Trots hans påverkan är det idag få som talar om hans gärningar – samtidigt som hans ord i högsta grad är levande. Antagligen är det enbart

katoliker som känner igen hans namn. Inom stora delar av den västerländska kristna kyrkan och i synnerhet inom katolicismen är St. Thomas Aquino hyllad och ansedd för att slutgiltigt förklarat förhållandet mellan människan och den kristna guden. Hans ord blev grunden för den kristna religionen som vi vanligen känner den i dag. Men inte nog med det. Idag, när vi ser religion som en personlig ensak kan det vara svårt att ta in den oerhörda betydelse som Aquinos ord har haft för människans uppfattning om sig själv. Detta helgon har i praktiken givit ramarna för det västerländska tänkandet – den en tradition som i själva verket innebär att begränsa människans möjligheter till att lyda och bör därför kallas den västerländska lydningen. Det innebär även att St. Aquino gav grunderna för det synsätt som idag kallas för vetenskapligt. Kort sagt St. Aquino hyllas vanligen för att ha givit grunden för förnuft och tänkande. Som du kommer att se är det precis tvärt om; Aquinos ord orsakade den stora förvirringen. Anledningen till att han idag inte är allmänt känd kan kanske bero på den syn på religion som vi har idag där få vill kännas vid den tid när kristendomen formade vår värld. Det är mycket bekvämare att säga att vår *moderna* historia började i mitten av sextonhundratalet med den *vetenskapliga metoden* – för det är något vi kan förhålla oss till. På så sätt sväljer vi de religiösa grunderna, för det så kallade vetenskapliga synsättet, som formulerades fyrahundra år tidigare utan att vi ens kan förstå det. Dessutom har denna historiska manipulation, av vår tänkande förmåga inte varit ett hinder för den kristna kyrkan utan tvärt om stärkt kyrkans ställning.

St. Aquino eliminerar tankeverktyget dialog

St. Thomas Aquinos bok som sägs ange den eviga sanningen om relationen mellan Gud och människan heter på latin *Summa Theologiae* vilket kanske kan översättas med *Allt om religion*. Denna bok är milt uttryckt omfattande. På några tusen sidor skriver Aquino om allt från bevis för Guds existens, hur krig kan vara rättfärdiga, förhållandet mellan änglar till familjerätt och om det är rätt att ha älskarinnor (vilket det givetvis inte är).

Det har funnits kritik mot hans tankar och det är till och med så att begreppet för hans inflytande som kallas för *Thomism* i sig kan uppfattas som kritik. Men denna form av kritik handlar vanligen enbart om den kristna kyrkans interna trosangelägenheter och tar vanligen inte upp Aquinos inskränkning av våra möjligheter att tänka. Den som tar sig tid att läsa *Summa* som boken för-enklat kallas kommer att möta en briljant författare. St. Aquino kopierar inte han tänker och skriver. Aquino skriver koncist och tvekar inte att ge ett ironiskt bitt här och där som väcker den tröttaste. Att läsa hans ord från 1200-talet ger en magisk effekt. Dels är det ju så att han skriver utifrån traditioner som är ännu äldre och som fortfarande finns i vårt samhälle. Men det är även så att när en text blir ansedd att vara en grund och formar vad som sedan anges som sanning uppstår en spegeleffekt – allt som sedan tänks, skrivs eller görs tolkas utifrån de grundläggande reglerna. Det är denna effekt som ger illusioner om eviga sanningar och som antagligen blir till ett religiöst skimmer för den som så önskar. Aquino gör inte läsaren dum – tvärt om han argumenterar och låter

läsaren fundera och föra dialoger med sig själv för att skickligt leda läsaren till det enda rimliga svaren. Summa är ett retoriskt mästerverk som övertygar läsaren om den eviga sanningen: att människan är evigt dömd att lyda. Det är en effekt som uppkommer då få har tillräckliga kunskaper om till exempel vad Aristoteles skrev för att inse att frågorna i sig är begränsande; så de svar som St. Aquino ger kan inte vara så mycket mer. Idag år 2007 finns det därför knappt någon som kritiserar Summa som har blivit den hyllade grunden för vad vi ser som självklart och förnuftigt.

Det som är extra märkligt med Summa är att det är en bok som tydligen, om jag har förstått det rätt; anses vara den kristna gudens ord och därmed vara lika viktig eller till och med mer viktig än Bibeln samtidigt som Summa och dess dogmer vanligtvis är kända genom andra eller tredjehands källor.

St. Thomas Aquino skrev i de *slutgiltiga sanningarnas bok* som Summa ibland kallas att vår förmåga att lösa motsättningar enbart är en *vana* eller ett *beteende* – som vi inte kan greppa med vår tankeförmåga. Det är denna "sanning" som den kristna kyrkan har etablerat som den enda möjliga och impregnerat vår kultur med. Dessutom är det ju så att St. Aquinos, religiösa, förklaring av vår oförmåga att tankemässigt lösa motsättningar har inte bara överlevt utan förstärkts. Det kan låta alltför simpelt att några meningar som utesluter att vi kan använda vår tankeförmåga för att lösa motsättningar är det som gjort att människan i århundraden har tvingats att tro att skapande är omöjligt att förstå. Men så är det. Genom att vår förståelse för skapande, dynamik och dialog enbart blir ett beteende eller en vana döljs en begriplig tankemässig förklaring till VARFÖR dynamiska (motsättningsfyllda relationer) är som de är eller HUR dynamiska samband kan vara som de är. All form av dynamik och förklaringar på dynamiska processer som ger oss viktiga förståelser döljs på så vis; varför vi blir tvingade att lyda det etablerade eller de order som ges. De små orden vana och beteende är listiga virus som effektivt dödar all möjlighet till tänkande i en lyd-nadskultur. När Aquino bortser från dialogens funktion blir blind lydnad till att vara det enda möjliga, det enda naturliga och därför den kristna gudens enda mening.

Att lösa motsättningar är grunden för människans förmåga att skapa förståelse såväl som nya tankar som du sett tidigare. När Summa har varit grunden för kristendomen och när den kristna kyrkan har format utbildning och vad vi kan förstå – har dogmen att vår förmåga att lösa motsättningar enbart är ett beteende varit effektiv. Därutöver är det så att St. Aquinos avlivande av dialogen kan ses som en grundbult för hela de eviga sanningarnas bok. I Summa är lydnad, efterlevnad av regler och hierarkisk ordning det självklara. I ett senare kapitel om vår förmåga att skapa ordning återkommer jag till hierarkier.

Vana eller beteende gör dig till ett tankebefriat djur

Orden vana eller beteende är minst sagt märkliga för det är ord som än idag anses förklara – utan att ge någon som helst förklaring. För vad är en vana eller ett beteende? Något som vi gör tanklöst – men finns det något vi gör som inte har en tanke eller bakgrund som kan förstås tankemässigt? Att använda ordet

beteende har varit och är ett smart trick som förhindrar oss att undersöka vad som egentligen avses – och som bokstavligen förvandlar oss till djur utan förmåga att tänka och förstå vad som kan vara orsak, verkan och sammanhang. Varhelst vi möter ordet beteende kan vi vara säkra på att det är något som någon vill dölja. För vi kan ju rimligen inte ha ett mystiskt beteende som ingen kan förklara eller som inte har en bakgrund som vi kan förstå. Visst är det så att vi till exempelvis skaffar oss vanor som kan vara skadliga i längden och som kan vara svåra att bli av med. Men ingen tjänar på att svamla om vana eller beteende. Den som säger att du har ett beteende förvandlar dig till ett tankebefriat djur. Att vi idag sväljer ord som vana eller beteende i sammanhang som anses som förklarande beror på formuleringen i Summa. Så fort någon säger vana eller beteende kräv därför att de ska förklara sig. Nöj dig inte med att de försöker krångla ur sig ditt grepp genom att säga att det räcker med att säga vana eller beteende. Det riktigt spännande är givetvis att de som använder dessa begrepp oftast inte har en susning om vad de babblar om. Det är därför det är så vanligt med dessa ord.

När vi är tvingade att se motsättningar som obegripliga blir de felaktiga eller till och med onda. Det är i en sådan värld vi är tvingade att lyda allt från förutfattade meningar till oförnuftiga order eftersom vår tankeförmåga har eliminerats. Det är i en sådan värld där våra argument som visar sammanhang, orsak och verkan inte har någon betydelse. Det är i en sådan värld enbart etablerad makt har ett värde. Det är i en sådan värld som vi inte ens kan upptäcka värdet av motsättningar eller tala om hela Aristoteles budskap.

St. Aquino och den kristna kyrkan grundade den västerländska lydningen genom att dölja vår förmåga att greppa dynamik, skapande och dialog med orden vana eller beteende. Att avfärda tankeverktyget dialog som ett beteende eller en vana var listigt för det blev inte en stor sak av tillintetgöra vår skapande förmåga. Om St. Aquino hade skrivit mer om saken skulle det bara ge argument för dem som inte vill inskränka människans tankeförmåga. När St. Aquino för all framtid eliminerar dialog som ett tankeverktyg innebär det att vår förståelse för dialog i praktiken blir ett tabu.

Tabu – den statiska lydningens yttersta gräns

Tabu – det som vi inte får nämna eller beröra. Det mest förbjudna har en viktig funktion i en lydningsskultur; där det självklara är att lyda. Att dynamik och dialogen inte ska kunna förstås är inte bara ett exempel på tabu utan kan ses som själva grunden för ett tabu. Tabu fungerar tack vare att det inte finns några möjligheter att fånga eller förklara sammanhang, orsak, verkan och ursprung. När ett tabu kan identifieras och förklaras förloras dess "magi" och blir ofarligt. Den skyddande magin är med andra ord vår rädsla för det oförklarade; det som inte får förklaras.

Vi är vana vid att tala om exotiska kulturernas tabun. Upptäcktsresanden *James Cook* (1728–1779) tog med sig tabubegreppet från den polynesiska ön *Tonga*. Vi tror kanske att vår kultur inte har tabun. Men tabun kan ses som praktiska lösningar på annars omöjliga situationer. När något är tabubelagt är det något som inte kan ifrågasättas eller kanske ens omnämnas. Den underlydande

ska exempelvis inte ifrågasätta en order eftersom det går emot själva idén med att ge en order. När vi inser att skapande är tabuförklarat är det lätt att förstå varför det vanligtvis inte är möjligt att tala om skapande. För det är helt enkelt så att en kultur som grundas på lydnad eller statisk logik i sin själva existens inte har möjlighet att gå emot sin kulturs viktigaste princip; skapande ska vara obegripligt.

Den begränsade statistiska-logiska världsbilden hänger ihop under förutsättning att den inte ifrågasätts. Frågorna avslöjar de grundläggande lögnerna – om att dynamiska förhållanden inte kan förklaras trots att de måste finnas. Men så länge ingen påpekar detta glapp i resonemanget om den tillsynes heltäckande världsbilden är allt frid och fröjd. Allt givetvis under förutsättning att människor finner sig i att enbart lyda. Först när lydnaden inte är det enda praktiskt möjliga är det möjligt att ifrågasätta logik (analys) som den enda grunden för människans tänkande. Vi kan därför säga att tabun skyddar det perspektiv som de styrande vill att de maktlösa ska ha för att bevara sin maktlöshet.

Tabun ser kanske ut att vara olika men de har alla samma grundläggande funktion att skydda, ett statistisk-logiskt perspektiv, från den farliga dynamiska dialogen som riskerar att eliminera det befintliga synsättet. Tabun gömmer det som inte får vara offentligt eller synligt. Tabun är till för att skydda en yta som ger sken av att kunna existera av sig själv – en magisk bild. Det statistisk-logiska begränsade perspektivet behöver därför tabun. Om det sedan handlar om dynamiska kroppsprocesser som inte ska vara offentliga, fortplantning eller en härskares legitimitet gör detsamma. Det är hela tiden frågan om att dölja dynamiska processer och få betraktaren av skådespelet att tro att han eller hon står inför något som kan ses som enhetligt och inte har en dynamisk bakgrund som "smutsar" ned den statistiska ytan. Effekten blir att publiken inte kan ifrågasätta tillkomsten – för den blir dold, magisk och oberörbar. Det innebär att när någon närmar sig ett tabu så kan inte en egentlig förståelse av orsak och verkan göra sig gällande för tabuet börjar omedelbart verka. Det finns gott om exempel på detta förhållande. En variant kan kallas *det magiska hålet i väggen* som finns exempelvis på flygplatser där bagaget försvinner in och kommer ut genom ett hål i väggen så resenären slipper att väcka sin flygrädsla till liv genom att se funktioner som påminner om hur det hela hänger ihop. På samma sätt är det på restauranger där maten helt magiskt kommer fram till bordet utan att gästen ska se hur den tillagas så att kocken kan behålla sina hemligheter. Kortfattat kan vi därför säga att tabu är traditioner som är till för att skydda en statistisk logisk värld från dialogens dynamik.

Jante tydliggör den förbjudna dialogen

Det kan kanske låta både märkligt och diffust att vi än idag följer Summa – trots att vi inte vill. Men när Summa är grundläggande och den resulterande lydnaden är det enda realistiska blir det så. I vår vardag går det att se skuggan av Summa i alla de olika hinder som finns för dialog, tänkande och skapande. *Jantelagen* som skrevs av *Aksel Sandemose (1899–1965)* är en utmärkt hjälp att påvisa hur närvarande Summa är i våra liv. Hur vanligt är det inte att vi tycker att

Jantelagen stämmer samtidigt som vi har svårt tala om hur det kan vara så? Det är ju just därför vi hänvisar till Jante! – Eller hur? Våra funderingar brukar därför sluta med att Jantelagen skildrar avundsjuka eller något annat lika banalt; att det inte kan vara så kan du själv konstatera när du läser samtliga tio paragrafer i Jantelagen.

Jantelagen av Aksel Sandemose

1. Du skall inte tro att *du* är något.
2. Du skall inte tro att *du* är lika god som vi.
3. Du skall inte tro att *du* är klokare än vi.
4. Du skall inte inbilla dig att du är bättre än *vi*.
5. Du skall inte tro att du vet mera än *vi*.
6. Du skall inte tro att du är förmer än *vi*.
7. Du skall inte tro att *du* duger till något.
8. Du skall inte skratta åt oss.
9. Du skall inte tro att någon bryr sig om *dig*.
10. Du skall inte tro att du kan lära oss något.

I en kommentar till Jantelagen skriver Sandemose: *Det var avvikelsen som aldrig blev tåld. Jantelagen var inte bara lagen, den var hjärtat i språket, allt som blev sagt kunde föras tillbaka på Jantelagen ... Med en paragraf ur Jantelagen klipptes varje diskussion av, varenda en! Att upptäcka att vår förmåga att lösa eller utnyttja avvikelser eller motsättningar i praktiken är förbjuden är inte lätt. Men Sandemose var en skärpt iakttagare av vår kultur och formulerade i Jantelagen de omedelbara konsekvenserna av Summa och efterlevandet av dess dogmer. Att Sandemose framhåller att det var avvikelsen eller motsättningen som inte var tåld; ger en nyckel både till hans Jantelag och till hur kyrkans dogmer än i dag lever vidare som en grund för vad vi kan förstå. Konsekvensen av att vi blir tvingade att inbilla oss att vi inte kan lösa motsättningar är att vi inte kan tänka och förstå fullt ut – vilket innebär att vi bara kan lyda. Det är just denna enfaldiga lydning som Sandemose sätter fingret på med sin Jantelag. För vad är det Jantelagen säger om inte att vi bara ska lyda? Jantelagen visar i alla sina paragrafer hur motsättningar och dialoger som kan skapa nya möjligheter ska undvikas. För övrigt menade Sandemose att Jantelagen inte hade några geografiska begränsningar. Myten om att Jantelagen är typisk för Sverige, Norge eller Danmark beror helt sonika på att få har läst vad han har skrivit. Sandemoses ironi förstärker dessutom budskapet och perspektivet i Summa: som är utifrån ett härskarperspektiv på dem som ska lyda. Sandemose skrev om Jante i sin självbiografiska bok *En främling korsar sitt spår* som publicerades första gången 1933 (ev. -34). Sandemose skriver om hur jagad han har varit av Jante och hur han försöker att fly. Jag tror inte att Sandemose läste Summa eller ens var medveten om sambandet. För det*

behövs inte för icke-dialog och vad som blir resultatet är så givet och tydligt i vår kultur – när vi väl fått upp våra ögon. Det läskiga är förstås att Summa är ingen ironi utan den lag som har varit den enda möjliga sanningen. Det som gör det möjligt att trots allt andas och se framåt är att vi håller på att lämna denna dystra epok. Just därför måste vi vara tydliga och konkreta när vi ska bli av med de sista resterna av vad som förhindrar oss att fullt ut utnyttja vår förmåga att tänka.

Samma längtan efter en dynamisk förståelse och bli kvitt det statiska fängelset finns i många omtyckta romaner, sånger, sagor och myter. *John Lennons* (1940–1980) *Working class hero*, från *Plastic Ono Band* (1970), har dessutom samma ironiska sälta som Sandemoses Jante. Första strofen går: *As soon as you're born they make you feel small.*

Det är inte helt fel att säga att det var kyrkan och universiteten som införde Jantelagen för att tvinga människor att lyda. Visserligen blir det historiskt felaktigt – men helt rätt när det gäller att fånga en del av följderna av kyrkans dogmer. Det finns mycket mer att säga om både Jante och de annars osynliga förhållanden som Sandemose tydliggör med Jantelagen. Jag återkommer till Jante under rubriken: *Den exakta mardrömmen om det logiska samhället.*

Varför skrev Aquino som han gjorde?

Hur det kan vara så att St. Thomas Aquinos kunde skriva att vår förmåga att lösa motsättningar enbart är ett beteende? Det är en bra fråga eftersom Aristoteles tankar om dialog var välkända när Aquino levde. Aristoteles bok om dialog var en grund för den högre utbildningen. Det är till och med så att Aquino refererar till Aristoteles bok som beskriver dialogen i olika resonemang i Summa (om jag nu har förstått det rätt) utan att vara i närheten av att erkänna dialogens funktion. Men kyrkan ville ha en nyordning där dialogen inte längre skulle vara en grund för människans förmåga att tänka och det var St. Aquino som fick uppdraget att skriva den nya lagen som blev Summa: *de eviga sanningarnas bok.*

Aquino följde ett etablerat maktperspektiv att enbart acceptera lydnad där all form av dialog eller motsättning ska elimineras. Det är en tradition som fanns redan i antikens Grekland som *Plato* skriver om i *Staten* och förfinad av *Stoikerna* som elegant eliminerade att vi undersöker, analyserar genom att kalla Aristoteles analys för logik; det enda vi kan tala om. Aquinos formulering om att vår förmåga att lösa motsättningar enbart är ett beteende är inte bara en detalj i Summa utan den grundbult som förankrar perspektivet att vi är dömda att i alla evigheter lyda den kristna kyrkan. Det är den kristna kyrkans gudomliga lydnad som är den "civiliserande mystiska kraften" som kungar och senare nationalstater behöver för att nå det perfekta statiska samhället; genom att människorna blir berövade sin fullständiga förmåga att tänka.

St. Aquino skriver utifrån sin tids och positions självklarheter. Han som är uppväxt i ett förmöget hem, från tidiga år fostrad av klosterbröder och ansett som ett intellektuellt snille och har fått uppdraget att skriva den slutgiltiga texten som reglerar människans relation med den kristna guden. För honom måste det vara en absolut sanning att människan enbart kan lyda. Det är därför inte så

märkligt att St. Aquino undviker allt som påvisar att människan har en skapande förmåga – en frågeställning som dessutom knappast var en stor fråga vid denna tid. Målet som är tydligt för alla som läser Summa är att påvisa att människan enbart är ett lydigt verktyg för den kristna guden som befaller via kyrkan och kungen. Denna lydndsrelation är för Aquino inte bara en vetenskap utan den högsta vetenskapen och en vetenskap som är tidlös. Mycket tyder på att Summa från början var avsedd att vara den eviga sanningen för att spridas till den mest avlägsna kyrka eller byskola.

Begränsningen av människans förnuft har gigantiska konsekvenser i allt från de mest vardagliga till de stora frågorna. I sammanhanget måste vi komma ihåg att kyrkan och de dåvarande kungamakterna formade den västerländska lydndskulturen genom skolgång, religionsundervisning, universitet men även genom hot, våld, tortyr och massmord. Det är värt att komma ihåg att den kristna religionen som etablerade de västerländska idealen i samarbete med den ekonomiska makten fostrade människan inte enbart genom försåtlig indoktrinering och förvanskning av Aristoteles budskap. Det kan sägas att det viktigaste och mest omfattande och våldsamma korståget inte gick till det heliga landet utan bedrevs inom Europa för att forma den lydiga medborgaren.

Ju grymmare illdåd som görs desto mer desperata och vidlyftiga argument krävs för att rättfärdiga handlingarna; i alla fall om man vandrar den vägen. Rättfärdiganden som i sin tur möjliggör än mer ondskefulla handlingar – ondskans självgående upptrappning är ett alltför välkänt tema i vår historia. I ett perspektiv kan Summa ses som ett rättfärdigande av att eliminera de som har det djuriska beteendet att inte lyda.

Vid slutet av elvahundralet börjar en grym tid. Den kristna kyrkan utrotade *Katharerna* eftersom de inte underkastar sig den kristna kyrkans dogmer. Innan dess verkar det ha funnits en viss förståelse för mångfald och dialog. 1199 förbjöds vanligt folk att läsa Bibeln. Det är under denna tid som den kristna kyrkan på flera olika sätt sätter stopp för frågor eller alternativ till att lyda den kristna kyrkan. Eftersom det var den kristna kyrkan som i praktiken kontrollerade många av de viktigaste universiteten var formuleringarna i Summa ett för kyrkan genialt grepp. Kyrkan såg helt enkelt till att alla tankar som inte innebar att lyda blev ansedda som obegripliga eller dåraktiga. Att inte lyda blev ansett som ett tabu och kunde inte förekomma. Punkt slut. Det listigaste av allt är ju att när vi bara kan lyda logik (analys) finns det ju inte heller någon grund att kritisera att människan enbart kan lyda. De mänskliga maskinerna blev dömda till en evig lydnd utan möjlighet att krångla sig ur greppet.

Jag skriver här inget om hur Summa vid olika tillfällen i historien har förstärkt eller försvagat sin position som de eviga sanningarnas bok. För det säger inte så mycket att en viss påve vid en viss tidpunkt har hyllat Summa. Summa har varit en grund för den kristna kyrkan under århundraden ibland mer synlig ibland bara självklar. Dessutom; eftersom Summa och dess grundbult; att människan bara kan lyda än idag är grunden för vetenskap vimlar det av olika sätt att referera till Summa utan att nämna dess namn.

Eftersom jag här har skrivit om den kristna kyrkans lydadsideal måste jag kortfattat nämna att det även finns en helt annan tradition inom kristendomen – som utgår ifrån samspelet mellan analys (logik) och dialog. Det gäller att komma ihåg att kristendomen inte är detsamma som Summa även om denna de "eviga sanningarnas bok" är grunden för en dominerande tradition idag. Summa skrevs när kristendomen var en över tusenårig tradition. Samtidigt som den kristna dialogiska traditionen har varit officiellt underordnad har den haft en bärande roll för framväxten av kristendom. Jag återkommer till dessa mer eller mindre dolda kristna sedvänjor i nästa kapitel eftersom de är betydelsefulla för att förstå vår samtid och de traditioner som förhindrar vårt tänkande.

St. Aquinos klavertramp – att blanda ihop tro och vetande

Jag har skrivit om olika konsekvenser av St. Aquinos definition – ord som blev dogmer för en hel värld; att vår förmåga att skapa (lösningar för motsättningar) enbart är ett beteende. Innan jag lämnar St. Aquino för denna gång vill jag inte missa att skriva om St. Aquinos stora felsteg. För även om det är så att St. Aquino inte kan kritiseras som en religiös tänkare gick han över gränsen och gjorde religion till vetande. Det är det misstag som vi inte så lätt kan se eftersom vi tror att vår värld måste vara så. Dessutom är det så att om inte detta missgrepp direkt och mycket tydligt påtalas kan dogmerna i Summa leva vidare som ett fullkomligt rättesnöre. När St. Aquino eliminerar Aristoteles tankeverktyg dialog utesluts inte bara vägen till att nå förståelse – det är även så att Aquino blandar ihop tro – hans, eller hans kyrkas mening om den kristna guden och vår förmåga att tänka. Det blir så eftersom St. Aquino menar att han skriver om den himmelska och enda möjliga sanningen. Att blanda ihop religion och vetande på detta sätt är ett kardinalfel – som St. Aquino måste varit medveten om. Att INTE blanda ihop tro och vetande är det grundläggande arvet från de antika grekerna. Men det är ett felsteg som kyrkan genom sin makt har kunnat undgå att kritiseras för. Därutöver är det ju så att Summa angav den nya ordningen – de nya reglerna som människor skulle lyda; inte kritisera. Tänk bara på att det måste ta emot en hel del för den som inte är säker på sina ord att kritisera ett helgon. Summa var och är ett maktpolitiskt verktyg för att tvinga människor till lydnad.

För övrigt

Den kristna kyrkan struntar redan i en av St. Aquinos dogmer i de heliga och slutgiltiga sanningarnas bok. Det är visserligen en detalj men nog så intressant. St. Aquino fördömer nämligen bruket att ta ränta på pengar. Det var en dogm som blev omöjlig när samhället hade behov av praktiska lösningar för att utveckla handel och bankväsende.

År 1277 – den stora onådens år

Kopplingen mellan den kristna kyrkan och den akademiska traditionen är värd många böcker i sig. Det är en intressegemenskap som inte begränsar sig till att vetenskap än idag är det samma som att enbart godkänna logik (analys) som det enda möjliga tankeverktyget. Tänk bara på att promoveringar, upphöjande till titeln *doktor* tidigare var en religiös ceremoni; på samma sätt som kröningar av kungar där godkännandet och makten ytterst kom ifrån den kristna guden. Eller rättare sagt makten, kunskaperna och rättigheterna godkändes och välsignades, rättfärdigades av den kristna kyrkan.

Universitetet i Paris, som kontrollerades av kyrkan bannlyste år 1277 många av Aristoteles tankar om dialog. Detta beslut kom efter Summa, och St. Aquinos död, och är en förstärkning av kyrkans lydadsmonopol. Detta är den starka historiska kopplingen mellan vetenskap och religion; naturvetenskapens dyrkan av logik grundas på religiösa argument. Det är därför det finns många förvirrande som ser detta år som födseln av den förnuftiga människan som äntligen blev kvitt det ologiska samspelet mellan analys (logik) och dialog. Även om kyrkan långt senare tog tillbaka bannlysningen av Aristoteles var skadan redan inträffad och en tradition hade växt sig stark och blivit allenarådande. Dessutom blev ju Summa och St. Aquinos definitioner upphöjd till den enda möjliga sanningen.

Den kristna kyrkan formade med St. Aquinos ord och beslutet från 1277 grunden för universitet och den akademiska traditionen – som idag är fundament för tänkande, kunskap och bildning. Vad vi kan förstå, tänka och göra styrs på så sätt av religiösa dogmer och tabun som har växt in i det vi idag ser som vetenskap och förnuft.

Summa och beslutet 1277 begränsade tänkande eller filosofi i praktiken till Aristoteles bok *Metafysik* som beskriver grunden till vad som idag kallas för logik. Det är därför vi idag lever i en värld där förnuft anses vara det samma som logik (analys) samt där förbudet 1277 och St. Aquino hyllas.

Aristoteles tankar om dialog var bara en del av de bannlysningar som gjordes 1277. Eftersom vi idag lever i en tradition som grundas på Summa och beslutet 1277 har förbudet av dialog inte varit av intresse tidigare om än att det går att finna spår här och där.

Det är ett hopplöst företag att finna betraktelser som berättar om beslutet 1277 på ett sätt som inte rättfärdigar beslutet att eliminera dialog. Varje försök jag gjort hitintills har slutat med att jag är i en olöslig labyrinth som i och för sig inte saknar spänning och dramatik. Dessutom är det så att de officiella källorna till beslutet utgår ifrån resonemang som är mycket svåra att förstå idag. Hur det än var så var det en kamp mellan de som ville erkänna dialog och de som inte ville det; där sidan som ville eliminera dialog som ett konkret verktyg segrade.

Den kristna kyrkans lydnad erövrar världen genom vetenskapen

St. Aquinos Summa och beslutet 1277 att logik (analys) är det enda människan kan förstå erövrar hela världen genom det vetenskapliga perspektivet. Studier inom naturvetenskap handlar om att förstå logiska samband – och därför kan de dynamiska steg som fordras för att nå till resultatet döljas framgångsrikt. Naturvetenskap med dold dynamik blev ett resultatrikt perspektiv som lanserades till hela världen och blev ansett som grunden för människans möjligheter. Det kan inte förnekas att det naturvetenskapliga perspektivet och de tekniska framsteg som sedan kunde utvecklas har varit mycket framgångsrikt. Men samtidigt har vi förlorat mycket som till exempelvis möjligheten att kunna upptäcka sammanhang som inte direkt anses som logiska. Vi plågas därför på många olika sätt. Som till exempelvis förnekar vi oss möjligheten ta vara på motsägelsefulla iakttagelser. Därför kan vi först reagera när det motsägelsefulla har resulterat i en plötslig katastrof. Vi kan se detta mönster i vår vardag såväl som i de stora sammanhangen.

Den kristna kyrkan?

Jag är väl medveten om att det är tveksamt att skriva *den kristna kyrkan* så som jag gör. Men sammantaget är det inte helt fel. Särskilt som jag här och där påpekar att jag avser *den västerländska kristna kyrkan som oftast har varit eller är statskyrkor*. Den kristna kyrkan som helhet är mycket större än så. Till exempelvis finns de *ortodoxa kyrkor* som den grekiska och ryska som inte berörs av St. Aquinos dogmer. Därutöver finns det gott om *frikyrkor*.

I stället för den kristna kyrkan borde det kanske stå: de personer och organisationer som följer och på olika sätt försvarar och förstärker St. Aquinos lära om att vi inte tankemässigt kan förstå hur vi kan skapa lösningar av motsättningar. Men det innebär samtidigt hela den västerländska kulturen som vi känner den idag.

Jag är medveten om att det har funnits gott om protester mot denna grund – även om dessa protester vanligen inte har riktat sig mot kärnan; Aquinos formuleringar har därför kunnat leva vidare.

Trots allt är det ändå så att det finns en dominerande bild av kristendomen som en lydnadsreligion (och inte en vishetstradition) och som varit det samma som kungarnas och nationalstaternas kyrka. Det är denna dominerande tradition och dess rester som jag lyfter fram och kritiserar när jag skriver den kristna kyrkan.

Kött på de historiska benen

Försökt till frigörelse har blivit förstärkning av lydnaden

Renässans, humanism och upplysning är historiska rörelser som vi vanligen ser som frigörelse från religionens makt över tänkandet. I själva verket har dessa rörelser varit en förstärkning av det religiösa synsättet att vi enbart kan lyda. Att det är så beror på att statisk lydnad vid dessa olika tidpunkter har varit en självklar sanning. Att renässans, humanism och upplysning ändå kan ses som en början på frigörelsen från religionens totala makt beror på att dessa rörelser ytterst visade att människan KAN skapa eller yttra sig självständigt. Samtidigt som det fortfarande var omöjligt att förklara HUR det kunde vara så. Att hävda att renässans, humanism och upplysning har inneburit att tänkande blivit fritt från religiöst inflytande är därför i praktiken ett försvar och en förstärkning av den religiösa begränsningen av det mänskliga förnuftet.

När vi idag ser ordet humanism så är det svårt att ha någon kritik. För vem vill kritisera det mänskliga? Ordet humanism används på många olika sätt och utan kunskaper är det lätt att blanda samman de olika betydelserna. När någon använder ordet humanism i sammanhang som har med traditioner för tänkande att göra gäller det att vara vaksam. Ordet humanism med denna innebörd följer den kristna kyrkans begränsning till lydnad och statisk-logik. Eller till och med att rörelsen *Humanism* kan ses som en självständig religion *i vars lära det ingår att förneka religiösa uppfattningar!*

Den uppdelade och obegripliga världen

Konsekvenserna av det ständiga kravet på lydnadens logik och att inte acceptera motsättningar är ousinliga. Känslor på ena sidan och fakta på den andra. Svart eller vitt. Dröm eller verklighet. Konst eller vetenskap. Tro eller vetande. Ja eller nej. Rent eller smutsigt. Ordning eller kaos. Välja mellan pest eller kolera. På engelska sägs: *Between a rock and a hard place*. Ett ålderdomlig svensk talesätt säger att det antingen är *Hösenfnös eller Härpensnärp*. Eller att navigera mellan *Scylla och Charybdis* i den grekiska mytologin. Därtill kan vi lägga uppdelningen mellan teori och praktik som döljer samspelet mellan vad vi redan vet och vad vi kan förstå; där den etablerade kunskapen anses vara det enda möjliga och som vanligen förhindrar oss att vara praktiska och utnyttja de möjligheter vi möter. Vi lever i en värld där vi hela tiden delar upp vår tillvaro i antingen det ena eller det andra. Sedan tvingas vi leva med konsekvenserna av att vi gör uppdelningar som aldrig kan mötas. Samtidigt måste vi konstatera att det viktiga är att kunna göra avvägningen mellan vad som är vad och inte minst att sammanföra det ena med det andra på ett sätt som är i harmoni eller som passar. Kanske det bästa är att skapa en helt ny möjlighet. Som till exempelvis att genomföra de drömmar vi har för framtiden på ett sätt som

gör att drömmarna blir bättre samtidigt som vi kan genomföra det som tidigare sågs som omöjligt. När vi är bundna till att inte förstå att vi kan sammanföra det ena med det andra – när vi är tvingade att dela in världen i "rätt eller fel" eller vad det nu kan vara. Då kan vi inte ens se att det finns någon annan möjlighet än "rätt eller fel".

Kunskapen om hur vi kan sammanföra, överbygga eller förena "det ena med det andra" i samspelet mellan analys (logik) och dialog kan inte finnas eller beskrivas i en statisk logisk värld. För denna kunskap är ju just mellan "det ena eller det andra". Vi har ju till och med ord för en sådan situation; vi säger att något är "mellan stolarna". Om det är något människor som enbart godkänner logik (analys) hatar så är det just att säga att något kan vara det ena eller det andra. Då kallas situationen för konflikt, slitning, oenighet, tvedräkt eller ambivalens. Det är då *ha-rätt-paniken* infinner sig. För vi vill ju så gärna att det ska finnas ett svar som avgör. Annars har vi fel och måste skämmas. Det närmsta vi vanligen kommer att förstå mysteriet med vår uppdelning av världen och att vi inte kan förstå hur vi ska bestämma vad som är vad eller hur mötet däremellan ser ut är att en del talar om vikten med att följa vår intuition och de känslor som stunden ger. Medan andra säger att det viktiga är att vara logisk. Återigen är det "antigen eller", "svart eller vitt", "känsla eller tanke" och det ger oss inte någon förståelse utan snarast ökar vår förvirring. Ett alltför hårddragen låsning till ett svartvitt tänkande kan till och med diagnostiseras som ett sjukdomstillstånd där världen hela tiden delas in i ont eller gott, rätt eller fel vilket resulterar i tvära kast och ständigt ångest.

Uppdelningen i två sidor som inte kan mötas kallas för *dualism* efter *duo* som betyder två. *René Descartes* (1596–1650) är känd för uppdelningen mellan kropp och själ och för att därigenom ha förstärkt det västerländska dualistiska, icke dynamiska, tänkandet. Descartes tankar om dualism bildade en skola för det vetenskapliga tänkandet som än i dag är aktuell. Descartes berömda tanke *Cogito, ergo sum* som betyder: jag tänker, alltså finns jag; utgår från denna dualism med en dold dialog. Descartes bildar på så sätt synteser i sitt tänkande genom att förena motsättningar. Även om han försöker att undvika denna dialogiska anatomi lever den i högsta grad i hans texter. Exempelvis: jag (tes: kropp) tänker (antites: själ) – därför finns jag (syntes). Descartes kunde inte tala om dialogens kärna, det vill säga möjligheten att bilda synteser och ny förståelse. Han kände sig jagad av kyrkan. Därmed kunde han lägga fram de ingredienser som behövs för att nå den syntes som kyrkan hade förbjudit. Därför är dualismer ointressanta i sig, och bara en början till mer intressanta synteser. Annars framtvingar dualismer konstruerade val mellan det ena eller andra. Motsatser är mindre intressanta än det som överbrygger dem, synteserna, och dialogens process som skapar nya möjligheter. Dualismer, eller med ett annat ord *diktotomier* är därför bara förstadier till att bilda dialogens synteser. Så när någon anklagar dig eller att du kommer på dig själv med att ha fastnat i den logiska fällan att dela in världen i svart eller vitt – tänk på att det bara är det förstadie som krävs för att motsättningen ska bli tydlig så att du kan börja en dialog. Att tro att svaret bara kan bli grått är att ha missat poängen fullständigt för det bara en trist färglös kompromiss.

Den lydiga maskinen människan skapas av den kristna kyrkan

I en värld som begränsas till oföränderlig, evig, statisk logik ligger det nära till hands att se människan som en simpel maskin – befriad från möjlighet till förnyelse, dynamik, känslor och skapande förmåga. Att se människan som en maskin kan till och med ses som ett ideal i en sådan begränsad värld. Maskinen lyder utan besvärande störningar som nyfikenhet och drömmar om att utveckla sina förmågor. Maskinen hävdar inte sin rätt utan lyder snällt tills den inte längre är lönsam och kan kasseras. Inte nog med det för om maskinen människan inte är tillräckligt lydig eller effektiv på att utnyttja sin kropp för sin härskares förutbestämda krav kan den bestraffas eller elimineras. Observera – det är inte frågan om att nå maximal vinst eller effektivitet – för det kan ske genom att göra det som inte är förutbestämt och genom att ta till vara drömmar, känslor som kan utvecklas i dialoger. Inbillningen om att effektivitet är det samma som att utföra vad som är förutbestämt eller förutfattat är enbart en konsekvens av att begränsa vad som är möjligt till logik (till analysstadiet); till att följa vad som kan förutbestämmas. Möjligen kan det vara så att begränsa sig till det förutbestämda tillfredsställer en primitiv form av maktkänsla.

Idag är det vanligt att kritisera den epok som började med ångmaskinen och som kallas för industrialismen för att ha gjort människan till en simpel maskin. Att tro så beror på vår förvirring och okunskap. Tanken att människan enbart är en maskin är gammal. René Descartes skrev om möjligheten att se människans som en mekanisk anordning och dessförinnan, 1495, anses *Leonardo da Vinci* (1452–1519) ha gjort den första konstruktionen av en robot som antagligen har varit till ren förlustelse om den ens lämnade hans ritbord. I själva verket föddes tanken om människan som en simpel maskin i stånd till att bara utföra order år 1277 – när kyrkan bestämde sig för att göra samspelet mellan analys (logik) och dialog obegripligt. För vad kan annars vara konsekvensen av att dölja dynamik för tänkandet? Att tanken kompletterades med den mekaniska tanke bilden, maskinen, är bara en följd av föreställningen av människan som enbart lydande. Maskinen människan är den yttersta konsekvensen av elimineringen av dialog. Visserligen kan det mycket väl ha varit så att kyrkans tanke var att kompensera den strikta lydningen med den form av dynamik som religion kan innebära. Men när kyrkan även tappar bort eller kanske till och med förnekar det budskapet blir det än mer tydligt att konstruktören av maskinen människan är den kristna kyrkan. Åtminstone så som kristendomen har utnyttjats officiellt bör jag väl tillägga.

Den västerländska bundenheten vid logik (analys) och lydning finns i alla områden och säger även att allt som inte handlar om att följa vad som är logiskt eller att lyda är mer eller mindre förkastligt. Som till exempelvis i musik där spelande efter noter anses som finare än improvisation. På samma sätt är det med undervisning det är viktigare att lära sig saker och ting utantill än att lära sig att skapa nya kunskaper. Vi lär oss till exempelvis inte HUR vi kan lära oss utan enbart VAD vi ska lära oss. Det är snarast så att skapande anses som ett undantag och kan enbart ske inom icke teoretiska ämnen samtidigt som dessa områden inte har någon koppling till tänkande.

Vetenskapshistorien, upptäckter och innovationer genom århundraden visar att människan skapar kunskap genom en ständig dialog mellan teori och praktik där de som struntar i de etablerade sanningarna löser motsättningen mellan vad vi redan vet och det nya tillsynes oförklarliga. Idag kan det låta komiskt att sammanföra till exempelvis matematik med skapande för det bryter mot lydnadens traditioner där matematik anses som det mest grundläggande och givetvis inte kan vara i närheten av skapande. Men matematiska förklaringar uppstår inte ur intet – de skapas av människor. I praktiken har kyrkan tvingat människor till en mystiskt synsätt som idag upprätthålls av nationalstaterna.

Idag är det oerhört svårt att förstå att det överhuvudtaget har funnits ett intresse av att begränsa människans förmåga att tänka och förstå. Men om vi inte kan förstå att det en gång har funnits en anledning att begränsa människans förmåga kan vi inte heller inse att det finns något att förstå eller att återta och vidareutveckla.

När vi idag möts av budskapet; att vårt logiska och vetenskapliga förnuft vilar på den grekiska kulturen är vi vanligen tvingade att ta orden som sanning. När grunderna för hur vi kan tänka och förstå har varit omöjliga att nå eftersom det har varit en självklar sanning att vi enbart kan förstå statistisk-logik har det även varit svårt att upptäcka att vad som är förnuftigt har förändrats under vår historia. Många menar att det var först med den franske tänkaren *Michel Foucaults* (1926–1984) bok *Vansinnets historia* (1961) som det blev klarlagt att vad vi ser som förnuftigt eller oförnuftigt beror på sociala, ekonomiska, kulturella och politiska sammanhang. Givetvis kan de som följer den religiösa dogmen om att människans enbart har ett statistiskt logiskt förnuft inte förstå Foucaults berättelse – eftersom den kristna kyrkans dogm en gång för alla har fastslagit vad som är människans förnuft.

Lydnadens olika ansikten

Om du tänker dig en värld som är baserad på blind lydnad. Där det självklara är att människan enbart kan förstå det som redan finns. I en sådan värld måste varje tillstymmelse till dialog kännas otrevligt. Det är antagligen bättre för den som känner sig som en maskin att aktivt undvika funderingar och drömmar om ett annat och bättre liv. Det kan till och med vara så att den som vill tjäna människor kan känna att det är fel att människorna plågas av sina drömmar som de inte kan förverkliga – och därför kämpar för att eliminera människors möjlighet att drömma. Jag säger inte att det är så eller har varit så – jag säger bara att i en värld där lydnad är det enda möjliga på olika sätt måste bekämpa människans förmåga att förstå, tänka och skapa samt att dessa förhindrade aktiviteter kan ta sig de mest besynnerliga uttryck. Att blanda ihop orsak och verkan är vanligt och om man tror att statistisk-logik och lydnad är det enda möjliga och samtidigt vill undvika människors lidanden ligger det så att säga i farans riktning att i ren godhet förbjuda själva möjligheten att skapa drömmar, alternativ och tankar till det existerande. Visst för oss låter det vansinnigt. Men vi får komma ihåg att till exempelvis nazisterna, stalinisterna och alla andra som vi idag har svårt att förstå; de kämpade alla för en bättre värld utifrån deras begränsande perspektiv.

Även om vi kan närma oss en förståelse betyder det inte att vi behöver försvara de tidigare handlingarna. Jag tror att det är viktigt att försöka att sätta sig in i hur det har varit även om det givetvis kommer att misslyckas. Men att strunta i att försöka förstå blir ännu märkligare för då är vi hänvisade till att tro att människor enbart är onda eller bara obegripliga.

När vi idag talar om våra liv och möjligheter gör vi det i utifrån ett perspektiv som är resultatet av revolutioner och maktspel mellan religion, ekonomiska förhållanden och ett närmast oändligt antal andra saker; som att utbildning idag inte bara är till för ett fåtal som det var tidigare. Lydnad på medeltiden var inte det samma som lydnad är i dag. Lydnad var ett privilegium; att få lov, att ha tillstånd, att tjäna Gud, kung, en storbonde eller mästare i ett hantverk var grunden för överlevnad och karriär. Idag är lydnad ett undantag som måste motiveras. Idag söker vi, eller till och med kräver, förståelse. Lydnad har ersatts av förståelse. Det är en stor seger – de antika grekiska tänkarnas ledstjärna att vi kan resonera oss fram till insikter har blivit ett levande ideal. Nästa steg är att börja förstå hur idealet kan omvandlas till tänkande och konkret handling.

Kyrkans beslut och akademiska traditioner har skyddat och förstärkt en ordning där en liten elit har skapat och givit order till de många mänskliga maskinerna. Idag lever vi i en helt annan tid när vi har nytta av tankar, känslor och idéer som tidigare skulle vara irriterande motsättningar till hur det "måste vara". Idag kämpar vi förgäves att förstå oss själva och våra möjligheter utifrån att lydnad är det enda konkreta – samtidigt som vi har en diffus aning att vi kan förstå mer än logik (analys) – och att vi kan skapa nya tankar och förutsättningar. Att vi vanligen inte kommer längre, än till aningar, beror på det religiösa tabu som döljer dialog har blivit den enda möjliga sanningen. Det är just därför det blir nervöst och flummigt att tala om alternativ till lydnad, regler och hierarkier. Lydnad kan på så sätt ge illusion av trygghet som kan vara svår att avslöja.

Nutida vetenskap är religiös

I dag vill vi gärna tro att forskning och utbildning är fri från religion och myter. I själva verket följer dagens vetenskapliga tradition St. Aquinos dogmer och kyrkans beslut 1277. Universitet och den akademiska traditionen har haft som huvuduppgift att på olika sätt förstärka kyrkans budskap att människa enbart kan lyda. De lärda har belönats rikligt av kungar och nationalstater som fått lydiga medborgare i utbyte. Det har varit ett samarbete som har fungerat hur bra som helst. Tills nu. Nu finns inte längre något behov av enfaldiga maskinmänniskor.

Det vimlar givetvis av olika sammanhang som vi idag inte kan förstå särskilt väl med enbart logik (analys). Allt från dynamiska processer som *Charles Darwins* (1809–1882) *naturliga urval* till upptäckter inom fysik och informationsteori där det finns *Qubits* som kan vara både noll och ett. Även i vår vardag när vi bör föra dialoger har vi nytta av att förstå de grundläggande sammanhangen – annars blir vi lätt uppfyllda av skräck för att vi inte kan förstå hur

vi kan gå vidare. Kanske var *Albert Einstein* (1879–1955) med sin *relativitetsteori* det första allvarliga hotet mot den självklara sanningen, att vi bara kan förstå logik (*analys*). Relativitetsteorin kom vid en tid när kyrkans makt hade försvagats på allvar. Einstein utgår inte ifrån ett enda gudomligt, hierarkiskt, perspektiv utan kan påvisa skillnader i resultat beror på vilket perspektiv som ett problem beskrivs utifrån. Nästa stora utmaning var upptäckter inom fysiken som innebär att till exempelvis synligt ljus kan definieras som både en partikel eller som en vågrörelse; vilket är en motsättning. Men de religiösa dogmerna var fortfarande starkare än människans försvar av sin förmåga att tänka. Matematiken och fysikens resultat har därför hitintills ansetts som märkliga undantag för hur världen i övrigt måste vara beskaffad och hur vi kan förstå den. På så sätt har återigen Summa och dogmerna om den begränsande tankeförmågan förstärkts. I dag finns det därför gott om tragikomiskt flum som desperat försöker att förklara fysikens resultat med till exempelvis österländsk religiös symbolik. Du kommer att förstå mer om det här i nästa kapitel.

I dag kallas de övergripande vetenskapliga eller akademiska inriktningarna för *positivism* och *hermeneutik*. Positivism är att enbart acceptera logik (*analys*) medan hermeneutik otydligt svassar om dialogens eventuella betydelse. Summa summarum dagens traditioner för forskning och utbildning följer, upprätthåller och försvarar de medeltida religiösa dogmerna – det är bara ordet religion som har tagits bort. När vår historia drabbar våra förutfattade meningar blir den komiska poängen gigantisk; de som anser sig "vetenskapliga" och enbart kan acceptera logik (*analys*) lyder i själva verket en religiös dogm och det akademiska kunskapsmonopolet blir till en mäktig religiös sekt. På samma sätt blir de som menar att dialog och skapande enbart kan vara ett otydligt "flummigt" beteende anhängare till samma religiösa dogmer.

Det är givetvis förvånade och märkligt att vår nutida kunskapstradition följer St. Aquinos dogmer från 1200-talet; där vår skapande förmåga, dynamik och dialog enbart kan vara ett obegripligt beteende. Men samtidigt är det inte så förvånande för den som har den minsta erfarenhet av denna kunskapstradition där det lönar sig att hylla och referera till etablerade tankar trots att de inte kan förstås. Så är det i lydskulturer där hierarkier eller rangordningar är det evigt vitala medan frågor och motsättningar är oacceptabla.

Det så kallade vetenskapliga synsättet genomsyrar idag våra liv. Det är få om ens någon som inser att det är frågan om bluff och bedrägeri grundat på religiösa dogmer eftersom St. Aquinos Summa är den osynliga grunden. Det är frågan om bluff och bedrägeri eftersom universitet, den akademiska traditionen och nationalstaternas skolor aktivt inbillar människor att de lär ut hur religion och tanke eller tro och vetande ska särskiljas. I själva verket är tvärt om så att denna tradition binder fast människor vid förvirringen att INTE kunna skilja mellan religion och tanke eller tanke och tro. Det är denna villfarelse som har blivit vår tortyrkammare som bara kan bli allt vidrigare eftersom varje ny inbillad kunskap leder till att ytterligare minska förståelsen för våra möjligheter. Universitet, den akademiska traditionen och nationalstaternas skolor lär fortfarande ut den religiösa lydskulturen som den vetenskapliga sanningens bisarra evangelium i en allt mer dynamisk värld där förståelse för skapande och dialog får en allt större betydelse. Ett av många exempel är den svenska skolan som enligt lagstiftningen ska vila på vetenskaplig grund och som därmed med all oönskad tydlighet visar

hur troget lagen följer Aquinos lydnadsdogmer. Här särskiljs till exempelvis kunskaper och skapande som bara kan vara en form av "beteende". Vi har väl alla erfarenheten att skapande är fritt, kravlöst tidsfördriv och enbart handlar om att "rita" medan kunskaper som inte har något sammanhang med skapande uteslutande pluggas in som statiska fakta. Det är därför inte så konstigt att få kan förstå hur det kan vara möjligt att skapa kunskaper. Skolan har varit och är nationalstatens viktigaste resurs för att upprätthålla lydnadskulturen genom produktion av apatiska medborgare.

Positivism – de rena siffrornas magi

Fransmannen *Auguste Comtes* (1798–1857) idéer som han kallade *positivism* kan ses som en förstärkning eller utveckling av St. Aquinos Summa. Comte fick (därför) omedelbart stor framgång med sitt positivistiska tänkande. Så här skriver Comte:

Framför allt i moralens namn måste man numera entusiastiskt arbeta för att till sist ge den positiva tanken ett allmänt inflytande och på så vis ersätta ett förfallet system, som i sin oförmåga och sin labilitet i allt högre grad skulle kräva ett slags andligt tvång som villkor för den moraliska ordningen. Den nya filosofin är i dag ensam om att beträffande våra skilda plikter kunna uppställa djupa och verksamma övertygelser, som verkligen är mäktiga att med kraft möta driftlivets stormar.

Industrialismen behövde ett filosofiskt system; ett gemensamt grundläggande sätt att värdera. Comte tillhandahöll detta genom att hävda att värderingar och tolkningsmöjligheter kan uteslutas. Comte menade att det enda människan behövde var att beskriva "hur det är" utan att behöva fundera på vad det innebar. Den "rena" ingenjörsvetenskapen skulle ju inte behöva solkas ned av *driftlivets stormar*. Det mesta kunde därför vara mätbart och därigenom möjligt att representeras av "rena siffror" och matematiska argument. Comtes resonemang byggde, så att säga, på att överföra vad vi vanligen tror är ett naturvetenskapligt perspektiv till att även gälla mänskliga relationer. Comtes succé bygger på att han kopierar och återanvänder St. Aquinos lära formulerat som en vetenskap där ordet religion har försvunnit. Aquino var åtminstone ärlig – han var tydlig med att Summa var grunden för en religion.

Det religiösa "positivistiska" synsättet kan sägas ha varit en förutsättning för industrialismen – enfalden i vår kultur – och ansetts som en källa till materiell framgång. Under 1900-talet var det därför naturligt att positivismen var den föreställning som den mesta undervisning byggde på. Och positivismen blev i princip det synsätt som mer eller mindre regerade den västerländska världen. Att idag läsa vad Comte skriver om vikten av att *exakt kunna bestämma den reella, privata eller offentliga effekten av varje handling, vana, böjelse eller känsla* och att hänvisa till den *universella ordningen* och hur det påverkar *den enskildes lycka*; understryker att positivismen är en religion eller i vart fall ett religiöst ställningstagande.

Om det var så att positivismen enbart berörde människans förhållande till maskiner hade ingen större skada skett – men givetvis skulle tumskruvarna dras åt ordentligt så Comte grundade ämnesområdet *Sociologi*: vetenskapen som behandlar människor som maskiner och som hyllas och studeras flitigt vid alla universitet. Tanken att systematiskt anpassa människor till lydnadskulturen, blev det samma som att utveckla kulturen.

Industrialismens verkliga genombrott kan sägas ha kommit med uppfinnaren och ingenjören *Frederick Taylors* (1856–1915) tankar om en vetenskaplig syn på människans arbete, som han kallade *Vetenskapligt ledarskap*, i slutet av 1800-talet. Denna "vetenskaplighet" är ytterligare en förstärkning av budskapet i Summa. Taylor menade att en maximalt effektiv arbetsplats måste bygga på standardiserade verktyg och arbetsmetoder. Det skulle finnas specialiserade övervakare och en separat planeringsavdelning. Tillverkningen måste tillämpa arbetsbeskrivningar byggda på tidsstudier. Arbetarna måste arbeta på ackord och bonus. Taylor hade ingen förståelse för människors motivation, annan än den som betingas av pengar. Taylor skrev 1911 att *Scientific management* krävde en fullständig revolution av attityder och vanor hos alla inblandade. Det mesta av detta kan ses som en civil anpassning av militära traditioner. En av Taylors grundtankar var att arbetsuppgifter kunde skivas upp i tunna bitar. Uppdelning av arbetet var ingen ny tanke i sig. Redan *Adam Smith* (1723–1790) skildrade hur nålar tillverkades fabriksmässigt genom uppdelning av arbetsuppgifterna. En arbetare kapade knappnålsämnen, en annan slipade nålspetsar, och en tredje förpackade nålarna. Smith ansåg det arbetssättet som det mest effektiva. Taylor bidrog med en begreppsapparat och metoder för mätbarhet, som exempelvis tidsstudier, men framför allt till att det icke dynamiska synsättet på människan, som en producerande enkel maskin, fick en vetenskaplig status. Kvaliteter som vi förknippar med hantverk, exempelvis glädjen att utvecklas, att använda sin fantasi eller att känna stolthet över ett väl genomfört arbete, följde inte med. Den heliga statiska och logiska lusten bryr sig inte om vad som rensas bort bara det blir rent.

Hermeneutikens snåriga textvävar

Hermeneutik är ett knöligt ord på ett ännu knöligare område. Ordet kommer av den grekiska guden *Hermes* som var en budbärare. Tanken är att hermeneutik är det område som överför eller bär med sig förståelse.

Att med ett statiskt perspektiv beskriva dynamiska processer kan sägas vara hermeneutikens otacksamma uppgift.

Idag är det vanligt att tro att hermeneutik är ett alternativ till positivism. Och det är inom detta område som det vimlar av förvirrande "förklaringar" av vad en dialog är för något. I själva verket vilar denna inriktning på samma grund som positivismen; St. Aquinos definition om att lösningar av motsättningar enbart är en vana eller ett beteende. Det är därför som den hermeneutiska traditionen har haft en otacksam och omöjlig uppgift. Det är därför som hermeneutik aldrig kan leverera några konkreta svar på vad en dialog är för något. Hermeneutik har på så sätt upprätthållit St. Aquinos lydnadskultur genom att vara ett alibi för att människan inte kan greppa skapande, dynamik och dialog.

Hermeneutiska texter kan lätt ses som textvävar som det kan vara svårt eller omöjligt att finna någon struktur i eller ge en samlad bedömning av. Men det är ju just detta som är meningen. Vi som är tränade i lydnadskulturen närmar oss de flesta texter som banala bruksanvisningar. Ett av hermeneutikens syften är att bryta upp denna trista vana. Att läsa en hermeneutisk filosofers texter kan vara en sann njutning om man bara förstår hur man ska läsa, kanske som ett mellanting mellan dikter och så som vi vanligen läser en beskrivande text. *Martin Bubers* (1878–1965) tankar är geniala, för att inte säga vackra, om man ger sig tid för en dialog mellan hans ord och sig själv och sitt liv. Buber skriver:

... Skådande är gestaltande i trohet mot det okända och åstadkommer i samverkan med detta sitt verk. Ett sådant skådande är trohet, inte mot företeelsen, men väl mot varat det oåtkomliga, med vilket vi umgås.

Sentida och tröstlösa försök att bli kvitt den religiösa vetenskapen

I en värld där grunden till att det inte går att förstå skapande, dialog och dynamik är osynlig – där St. Aquinos Summa är den enda möjliga lagen. I en sådan förvirrad värld är det lätt att falla för illusionen att positivism och hermeneutik är de grundläggande perspektiven; "rena siffror" eller våra "ostyriga känslor" som kan förenas i ett tredje alternativ eller kultur. Det har därför funnits gott om tankar att förena dessa förment olika perspektiv. Men visst är det så att det är förhoppningarna som är av värde för de visar den starka viljan att komma till förståelse och bli kvitt St. Aquinos sammanblandning av tro och vetande.

En av de mest kända exemplen på att närma sig en "tredje möjlighet" är *C. P. Snows* tanke om *De två kulturerna* (1959). Visserligen skriver han inte direkt om positivism och hermeneutik. I den svenska översättningen har det blivit *Humanism* och *Naturvetenskap* men det är i grund och botten frågan om samma sak. Snows tanke har varit inspiration till mängder av böcker och artiklar som följer samma grundlösa spår och kan sägas ha givit upphov till en hel industri. För säg den som känner sig fastlåst i St. Aquinos dogmer som kan motstå lockande ord om en "tredje kultur". Sådant trams ger självfallet uppmuntrande bifall från alla som vill få en stunds förströelse från ansträngningen det måste vara att undvika den grund de står på.

Ett begränsat förnuft
tvingar framtiden
att bli som gårdagen.

5. Dold religion döljer dialog

Det kännetecknar uppenbarligen ett stort sinne att ha tillgång till dialogen. Att känna dialogen är att ha tillgång till förnuftet, och den som avstår denna handlingsväg avstår från Guds härlighet, och kan inte förnyas dagligen och stundligen som Guds avbild, eftersom det är förståndet som gör honom till Guds avbild.

Munken Berenger av Tours (cirka 999–1088)

En förklarade bild – skränan om förbudet mot blått

Det kan vara knepigt att greppa hur förbudet mot dialog berör så många sammanhang och hur förbudet ännu kan vara aktivt. En enkel metafor kan därför hjälpa till. Tänk dig en religion som förbjöd människor att använda färgen blått. Förbudet motiverades med att blått är himmelens och gudarnas färg; Varför det är en färg som människor ska undvika i respekt för gudarna. Inte nog med att det blev förbjudet med blått för kläder, byggnader eller saker det skulle även vara förbjudet att tala om denna färg. Enda sätter att tala om blått blev genom omskrivningar som att till exempelvis säga den "himmelska färgen" eller "gudarnas färg". Med andra ord färgen blått blev ett tabu. Om det dessutom är så att denna religions kyrka samarbetade med de världsliga makterna så att den som bröt mot förbudet blev avrättad eller fick andra stränga straff. Det är därför lätt att förstå att folket snabbt rättade sig efter det religiösa förbudet. Det finns även ett maktsyfte med det religiösa förbudet. För den religiösa eliten tillåter givetvis sig själva att använda blått för att kunna prisa gudarna. Prästerna får därför en konkret maktposition i samhället – de som har monopol på att använda blått. Den religiösa eliten stärker även sitt förbund med den världsliga makten genom att kungen får privilegiet att använda blått för att visa att kungen är en del av gudarnas makt. Blått blir därför maktens färg. Det blir även så att alla som använder färger som konstnärer, arkitekter och hantverkare skapar en färgskala och ett färgseende; eller en färgvana där blått blir opassande. Uteslutande av

blått blir på så sätt en självklarhet som kommer att leva vidare i generationer även sedan de ursprungliga religiösa kraven förlorat sin mening och glömts bort. Ingen blir längre avrättad för att tala om blått – men sedvänjan att undvika att använda eller tala om blått lever vidare. Det är bara några få som fortfarande använder blått i religiösa sammanhang. De som börjar tala öppet om att det är underligt att ingen inte talar om eller använder blått som vilken annan färg som helst blir ansedda som konstiga eftersom de bryter en självklar hävd. Men inte nog med det för det finns kvar ett minne om att blått är något som bara kan höra ihop med religion. Det innebär att den som ifrågasätter traditionen blir ansedd som en religiös dåre som inte kan skilja mellan förnuft och tro. "Det vet ju alla" att blå färg enbart kan vara något mystiskt eller religiöst! Alla förnuftiga människor fortsätter därför att försvara och förstärka den från början religiösa traditionen att undvika blått. För ingen vill ju bli ansedd som en religiös dåre. Den sorgglustiga historien om förbudet av människans skapande förmåga och tankeverktyget dialog sammanfaller i allt väsentligt med denna skröna om det religiösa förbudet av färgen blått. Idag när det religiösa monopolet och förbudet av skapande inte längre är tydligt lever traditionen vidare. Skapande förknippas med mystik eller religion. På så sätt är kyrkans dogmer fortfarande ett effektivt hinder för att vi utnyttjar vår tankeförmåga fullt ut.

För att bringa ordning i de kunskaper som skrönan om förbudet mot blått skänker kan vi indela förbudet mot skapande i ett *aktivt hinder* samt ett *passivt hinder*. Det aktiva hindret var förbudet mot skapande för att skydda kyrkans monopol. Medan det passiva hindret är de sedvänjor och traditioner som gör att förbudet fortfarande lever vidare trots att det inte finns ett aktivt förbud. Det innebär att det passiva hindret kan vara lika starkt eller till och med starkare än ett aktivt hinder som är synligt och tydligt; som går att kritisera. Idag är det svårt att peka på ett tydligt hinder mot att tala om att vår skapande förmåga kan förstås tankemässigt – likväl går det emot en etablerad tradition och är tämligen omöjligt.

Den dolda religionen

Som jag visar med *En förklarade bild – skrönan om förbudet mot blått* lever det religiösa monopolet och förbudet vidare i det tysta med full kraft. Vi tror därför att dialog, dynamik och vår skapande förmåga enbart är ett religiöst område. Eftersom vi idag vanligen inte vill verka religiösa kamoufleras den religiösa traditionen med ord och begrepp som antingen får det dynamiska budskapet att verka neutralt eller vetenskapligt. Ett exempel på strategin att dölja med neutralitet är att tala om *personlighet*. Ett exempel på förment vetenskaplighet är att dölja kunskaper om dialog och dynamik genom att tala om *kreativitet* som i praktiken är ett område som försöker att förklara vår skapande förmåga med kristna symboler och begrepp nödortfigt övertäckta med ord som om låter vetenskapliga. På så sätt är det frågan om dubbelt döljande. Först döljer religion de dynamiska sammanhangen och sedan döljs nuförtiden religion av ord som inte

låter religiösa. Du kan läsa mer om bluffen kreativitet lite senare i detta kapitel. För att du ska se att dold religion är vanligt i en värld där vår tankemässiga förståelse för dynamik, skapande och dialog är ett tabu måste du greppa en hel del sammanhang.

Idag när det är vanligt att avfärda all religion som enbart ett personligt ställningstagande är det även lätt att hävda att religion enbart är sagor som det är fånigt att tro på. Ett överslätande som i sin tur gör att vad kyrkofäderna, som till exempelvis St. Aquino skrev inte kan ha någon betydelse för vår värld. Som du redan har sett är en sådan hållning kanske den främsta anledningen till att det i dag är så vanligt att inbilla sig att vi inte har en tankemässig förmåga att greppa vår skapande förmåga. Med andra ord att ha konkreta kunskaper om religion betyder verkligen inte att vara troende eller att missionera för en särskild religion.

En stor del av detta kapitel klarlägger en mycket gammal tradition som kan återfinnas inom de flesta religioner men som vi inte är vana att läsa eller tala om. Att det förhåller sig så beror på St. Aquinos eliminering av dialog. Omöjligheten att greppa dialog som ett konkret verktyg drabbar inte enbart vår tankemässiga förståelse utan även religiösa förhållanden som dessutom förvandlas till vetenskap. Med andra ord St. Aquino omvandlade inte bara tänkande till lydnad för han ombildade även religion till enbart lydnad. Innan St. Aquinos Summa var det en levande tradition att föra dialoger med Gud. Det är en sed som St. Aquino och beslutet 1277 i praktiken gör slut på; i alla fall tillfälligtvis. Denna dialogiska tradition har därefter varit dold och blivit kallad mystisk. Eftersom vår allt mer dynamiska värld kräver dynamiska svar är denna urgamla dynamiska tradition på väg att komma tillbaka. Men eftersom få har någon kunskap om religion och om vad St. Aquino i praktiken förbjöd är det vanligt att tro att religiös dynamik är ett nytt påfund.

När vi med hjälp av Aristoteles hela budskap kan förstå dialog, skapande och dynamik kan vi även se att det vi idag kallar för religion egentligen är två helt olika sorters sammanhang. Det är förhållanden som vi inte kan upptäcka eller förstå när vi inbillar oss att vi människor enbart kan lyda andra människor med mer makt eller att vi enbart kan lyda gudar.

Lär dig att skilja mellan religiös- och tankemässig dynamik

Den uppenbara effekten av att den kristna kyrkan eliminerade Aristoteles tankar om dialog och etablerade logik (analys) som det enda möjliga är givetvis att någon förståelse eller kunskap om dialog blev omöjligt. Den andra delen är att allt som människan faktiskt kan förstå med hjälp av dialog blev till ett religiöst område – eftersom det inte finns en tankemässig förklaring blir det automatiskt till ett religiöst område. Med andra ord genom att förbjuda dialog fick kyrkan ett monopol på allt som vi egentligen kan förstå och förklara med hjälp av dialog som ett tankeverktyg och ersätta det med enbart religiösa förklaringar. Det är anledningen till att vi än idag tycker att allt som har med dialog att göra låter religiöst eller flummigt. Vi kan inte skilja mellan vår tankemässiga möjlighet att förstå dynamik och de religiösa förklaringarna av dynamik – vi är tvingade att tro

att all form av dynamik enbart kan förklaras på ett religiöst sätt. När vi idag är uppfostrade att undvika religiösa begrepp kan vi därför inte heller ta till oss kunskaper ord och begrepp om dialog eftersom vi helt felaktigt tror att de bara har en religiös mening.

Det är denna andra konsekvens, den religiösa kidnappningen av dialog, som fulländar förbudet av dialog och gör förbudet riktigt lönsamt för kyrkan som uppnår den totala makten över människan. Det är svårt att tänka sig ett mer effektivt sätt att få total kontroll än att begränsa tankeförmågan till det som redan finns eller beordras av dem med större makt samtidigt som all form av skapande och tankar om framtiden blir till religionens område. Den mest korkade präst kunde på så sätt lätt lura skjortan av sin församling genom att hävda att all form av dynamik, i naturen såväl mellan människor enbart beror på den kristna guden och enbart kan förstås med den kristna kyrkans förklaringar. På så sätt passiviseras människor till blind lydnad och beroende av den kristna kyrkans ord, begrepp och förklaringar för de simplaste dynamiska sammanhang.

Observera att jag inte påstår att det inte kan finns sammanhang som religion med rätta kan sägas ha de enda möjliga vägarna till. Som till exempelvis meningen med livet och varför universum finns och så vidare. Det finns därför ingen som helst anledning för kyrkan att på konstlad väg göra begripliga sammanhang till obegripliga – om det inte vore för att det ger en total makt över människan. Eller rättare sagt det var tidigare en grund för makt.

För inte så länge sedan hade den kristna kyrkan en betydande makt i samhället. Kyrkans makt byggde på att kyrkan svarade för alla dynamiska budskap (om vad vi kan göra i ett nästa steg). Det innebar även att när den kristna kyrkans makt minskade förlorade samhället de dynamiska möjligheterna. Låt vara i en religiös form – men ändå. Samtidigt stärktes logik (analys) som det enda möjliga tankeverktyget genom vetenskapens och ingenjörskonstens framgångar där dynamik doldes. För mig är det därför inte så märkligt att politiska rörelser vars grund är lydnad, logik (analys) och att utesluta det avvikande "det icke-logiska", fick stort inflytande samtidigt med att den kristna kyrkans makt började avta. Exempel på sådana politiska rörelser är *kommunism, fascism och nazism*.

För att komma vidare är det viktigt att skilja mellan en religiös form av dynamik och den dynamik som vi kan ha en tankemässig förståelse av. Det innebär även att vi måste ha en tydlig förståelse av vad religiös dynamik kan vara. Enkelt uttryckt handlar den religiösa dynamiken om "de yttersta frågorna". Medan tankemässig dynamik handlar om sammanhang som vi kan påverka eller förstå med hjälp av dialog som ett tankeverktyg. Att skilja mellan religiös- och tankemässig dynamik handlar därför om vem dialogen är menad att föras med. Kortfattat går det att säga att riktar sig dialogen till en gud är det frågan om religiös dynamik medan om dialogen INTE riktar sig till en gud är det frågan om en tankemässig förståelse som till exempelvis dialoger med oss själva eller med andra människor eller för att förstå dynamiska förhållanden som vi människor kan påverka. Det är en enkel gränsdragning men den kan vara svår för oss som lever här och nu och är vana vid sammanblandningen av religion och vad vi faktiskt kan förstå och tänka.

För att du ska förstå relationerna är den bästa vägen att börja med att förklara en del grundläggande kristna traditioner. Det kanske kan låta som en omväg men så är det inte – att börja från början är den enda vägen för att inte trassla in oss i alla möjliga virrvarr som alla lager av förnekanden ger. Den stora vinsten är att du i slutänden kommer att upptäcka att en hel del av det som vi idag vanligen tror enbart är religion i själva verket döljer funktioner för vår förmåga att tänka. Så med andra ord kunskaper om religion och den kristna kyrkans traditioner handlar nödvändigtvis inte om att tro.

Det jag här kallar religiös dynamik kan ses som kärnan inom religion. Jag vill verkligen inte påstå att jag förklarar hela denna kärna på ett tankemässigt sätt. Jag säger bara att metoden att nå och använda denna kärna är dialogens väg. Detta är en formulering och en mening som du kommer att se finns inom den kristna historien. Men det är en väg som är omöjlig när dialogen inte kan förstås som ett konkret verktyg. De svar som kan nås och hur dessa svar uppnås inom religionens område lägger jag mig inte i.

Den kristna kyrkans inte helt öppna historia och tradition

Det är fel att säga att de traditioner och den historia som jag skriver om är dolda. Det är även fel att säga att det är frågan om att det är en helt öppen och välkänd historia.

Den kristna kyrkans grund är tudelad

Den kristna kyrkan, så som vi känner till den idag, etablerades av det romerska imperiets kejsare *Konstantin den store* (c. 280–337) genom att han sammankallade det första mötet för att samla de kristna år 325. Även om kejsarens roll vanligen tonas ned i samband med grundandet av kristendomen är det mycket svårt att inte se kopplingen till att den kristna kyrkan, som vi känner den idag, från början av sin officiella historia är ett redskap för politisk och ekonomisk makt. Det är viktigt att skilja mellan de traditioner som vi idag vanligen menar med kristendom och de traditioner som fanns innan kristendomen blev intressant för det romerska imperiet och senare blev imperiets officiella religion. Det är välkänt att det fanns dåtida kristna som beklagade sig över att deras religion blivit imperiets. Trots att kristenheten idag inte är lätt att definiera eftersom det finns en stor mångfald av traditioner och former finns det några bärande ideal som är återkommande och som vi vanligen inte ser eller tänker på för att dessa ideal har blivit grunden för vår uppfattning om världen.

Det första mötet som sammankallade de kristna ledarna och som organiserades av kejsare Konstantin avhölls i *Nicaea* år 325. Numera heter staden *İzmit* i det nuvarande *Turkiet*. I det dokument som godkändes av deltagarna kan vi återfinna grunden till de traditioner som än idag är levande för den

kristna kyrkan. I sammanhanget måste vi komma ihåg att kvintessensen med ett dokument som godkänns av deltagarna är att det är ett slags avtal, ett kontrakt, som ska reglera de förhållanden som annars kan leda till osämja. Dessutom var det inte vilket avtal som helst för det är grunden för den kristna trosbekännelsen som gäller än idag. Den heter noga räknat den *nicenska trosbekännelsen*. Det intressanta är att den kristna guden här och för framtiden ges möjlighet att tolkas att vara en ordergivande gud. Detta genom trosbekännelsens formulering: *Jag tror på en enda Gud, allsmäktig Fader, skapare av himmel och jord, av allt vad synligt och osynligt är. För om Gud är den som skapar allt; finns det ingen möjlighet för människan att kunna skapa. Människan blir därmed förpassad till att lyda eller underordna sig det som redan är skapat. Visserligen finns det även möjligheten till tolkningen att Gud har givit människan universum och jorden att leva på och vad som sedan händer är en annan sak. Men att det finns en potential att guden enbart kan vara ordergivande är en konkret möjlighet. Detta innebär att människan i ett sådant orderperspektiv inte är något annat än ett simpelt redskap. I ett maktpolitisk perspektiv är det svårt att tänka sig ett mer effektivt vapen än att den gud hos vilken människan kan söka tröst och mening är densamma som ger order om vad som kan göras. Det är den guden som ska fruktas. Det är därför så behändigt att den politiska och ekonomiska makten sammansmälter med den religiösa makten och på så sätt inte ger individen någon möjlighet att tvivla. Den ordergivande guden är blott en sida av kristendomen. Men, det är den sidan som är den välkända eller för att inte säga den officiella och dominerande bilden av kristendomen.*

Kristendomen såväl som många andra religioner är även dialogisk. Det vill säga att individen har möjlighet till att föra dialoger, eller att skapa med guden eller gudarna. Det innebär att den enskilde inte enbart är ett redskap för gudens vilja. Vad den troende kan göra förstås här i en dialog med de himmelska makterna. Denna dialogiska tradition finns även i *Bibeln* och kan exemplifieras med att i *Matteus* (6:5, 6:6) finns ord som ger råd om att människor ska be i avskildhet och inte skryta om sitt förhållande med Gud. Det är ord som är mycket långt från kolossala katedraler, biskopar, korståg med massakrer och plundringar, häxbränningar, husförhör, prakt, glitter och lydnad och det mesta annat vi är vana att förstå som en del av kristendom och dess historia.

Att det finns två motsägelsefulla traditioner av kristendomen är i sig ingen paradox utan enbart en fortsättning på en grekisk sedvänja som det finns gott om andra exempel på i vår värld. De antika grekiska filosoferna skilde mellan kunskaper som var *exoteriska* och de som var *esoteriska*. Det exoteriska var kunskaper som var öppna eller officiella. Det var dessa kunskaper de skrev om i sina böcker medan de esoteriska kunskaperna var det som de talade med sina lärjungar om. Med andra ord det är skillnad mellan vad som sägs öppet och det som sägs till de redan invigda. På samma sätt, menar jag, att det förhåller sig med den dialogiska guden i kristendomen – det är helt enkelt frågan om en esoterisk kunskap. Eftersom detta perspektiv är nytt för många och är en brytning med den traditionella lydnadsuppfattningen kan det kanske vara svårt att se och förstå att det faktiskt är en fortsättning på en av de allra äldsta traditionerna inom kristendomen. Men det är en tradition som tidigare enbart har funnits för de redan invigda. Den kristna religionen kan därför ses som två helt olika läror.

Då menar jag inte uppdelningen mellan katolicism och protestantism utan just att den ena traditionen visar att grunden är att föra dialoger medan den andra traditionen enbart innebär lydad. Traditionen att följa dialogens väg har givetvis inte kunnat accepteras av den tradition som enbart accepterar lydnad. *Visst är det så att dessa båda läror kan ses som motsättningar och kan vara förenade i en syntes. Men då förutsätts en öppen dialog mellan dessa perspektiv.*

Sedvänjan att dölja tankeverktyget dialog kan ses som grunden för en lydnadskultur; en grund för att undertrycka människans möjligheter. Att gå till förståelse och förståelsekultur innebär att omvandla det tidigare hemliga esoteriska kunskaperna till exoteriska; att avmystifiera tankeverktyget dialog. Med andra ord det är inte frågan om att avslöja det som borde vara hemligt utan om frigörelse inför ett nytt steg. De anledningar som fanns tidigare att begränsa människans möjligheter finns inte längre. De som har kunskaper om detta tidigare undångömda område och möjligen är rädda för detta öppna skede har egentligen mest att vinna; för det finns alltid ett behov av än mer förståelse och kunskap. Det kan även sägas så här; Idag är det inte tillräckligt effektivt eller lönsamt att basera makt på att hålla nere nya möjligheter. Idag nås makt och inflytande genom att visa vägen till nya möjligheter. Makt är inte längre att bevara utan att ta ett nästa steg. Makt är inte längre att försvara hur det är utan att undersöka morgondagen; Från statisk-logik till dynamik. Spelreglerna har ändrats. Jag återkommer till hur det kan komma sig och vad det innebär i kapitel 6. *Den enfaldiga lydnaden har tagit slut.*

Idag är det fortfarande mer eller mindre naturligt eller självklart att se den kristna kyrkan som en religion som utgår ifrån de lydnadsdogmer som St. Aquino författade. Jag är här medvetet osäker för den kristna kyrkan är precis som allt annat i ständig utveckling och det finns tydliga strävanden hos olika inriktningar inom den kristna kyrkan att bli kvitt lydnadsdogmerna. Hur det nu än är med denna utveckling är det viktigt att känna till den del av historien som visar att det finns dessa två traditioner inom den kristna kyrkan. För när vi ser dessa båda traditioner kommer en hel del att klarna; om vår historia såväl som förståelsen för hur vår skapande förmåga har dolts.

Eftersom det är viktigt att du greppar att det finns två traditioner inom kristendomen vill jag ge ytterligare ett exempel innan går vidare. Om det är så att du inte tror att Kristus ens har funnits har det ingen betydelse för sammanhanget. Dessutom är möjligt att se Kristus som en vishetslärare utan att för den skull vara troende. Det intressanta är här vad Kristus säger. Kristus ger detta svar på frågan om Gud är till för de döda i sin himmel? *Han är icke Gud för döda, men för levande. Ni är helt på fel spår.* De flesta som jag visat detta citat för blir förstummade och förundrande. För "vi vet ju alla att kristendomen handlar om ett liv efter döden". Med andra ord detta enkla exempel gör det tydligt att kristendomen som vi vanligen känner den inte kan vara en religion med ett enda budskap utan är två vitt skilda traditioner som vi vanligen tror är en enda. Att det har blivit så beror på att lydnadstraditionen har vuxit sig stark och blivit dominerande.

Det är först när vi ser kristendomens dubbla traditioner som vi kan upptäcka de dolda religiösa begreppen och symbolerna om dialog och dynamik. Helt plötsligt blir till exempelvis död och återuppståndelse inte nödvändigtvis den fysiska döden utan kan handla om människor som är bundna till att "ha ett hjärta av sten" – bundna till en logisk och statisk värld som bara kan vara rätt eller fel och där allt måste följa vad som redan är etablerat och förutbestämt; där inget kan följa dialogens väg framåt. Kristendomens vishetstradition har varit dold under lydnadstvånget i århundraden. Idag finns bästsäljande böcker som till exempelvis *Samtal med Gud* (1996) av *Neale Donald Walschs* (född 1943) och det börjar bli allt mer vanligt att präster talar om vikten med dialog. Men ännu är det få som talar om den kristna kyrkans dubbla tradition och på så sätt gör det begripligt varför det verkar så märkligt med dialog. Att det är lydnadstraditionen som den världsliga, politiska och ekonomiska eliten har haft nytta av som blivit den dominerande är inte ett spår märkligt. Det har helt enkelt varit lönsamt att hota människor med att de måste lyda sin herre som fått sin makt av Gud och arbeta hårt för att få leva i ett lyckligt liv efter sin död. Samtidigt som den som sökt sinnesfrid har fått tröst genom att läsa sin Bibel; och fått möjligheten att tvivla på sina plågoandar. För att fullt ut förstå hur vår förmåga blev begränsad är det viktigt att även förstå dessa olika religiösa perspektiv – särskilt som vi idag inte är särskilt vana vid att tala om religion på ett sätt som når ovanför de vanligtvis banala frågorna om att tro eller att inte tro på en gud.

I andra religioner som till exempelvis buddismen är det öppna och officiella budskapet nästan det samma som den dynamiska kärnan. Det är därför som det innersta kristna budskapet har mer gemensamt med buddism än med den officiella lydnadskristendomen eller de dogmer som härstammar från St. Aquinos Summa.

Det riktigt märkliga är att den officiella kristna kyrkan går emot den egna grunden för sin religion som den formuleras i Bibeln. För Kristus, oavsett om han var en historisk person eller ej, kan i ett tänkemässigt perspektiv ses som en bärare av det dynamiska budskapet som var menat att förändra världen ifrån de statiska regler och den lydnadskultur som finns i det gamla testamentet. Inte konstigt att den kristna kyrkan gärna eliminerat de som har varit i närheten av dessa spörsmål. Ännu ett exempel är Kristus liknelse i *Matteus, 25* om tjänarna som blir betrodna pengar; *talenter*. De som såg till att kapitalet ökade fick beröm av sin herre. Medan den tjänare som var rädd och grävde ner summan blev utslängd för att inte kapitalet ökade. I ett statiskt logiskt lydnadsperspektiv är liknelsen oförklarlig. För då är att säkerställa och bevara det enda rimliga. När myntslaget *talent* är borta blir liknelsen extra obegriplig eftersom just denna berättelse anses vara grunden för ordet *talang*.

Den som är intresserad av den kristna religionens historia kan se och följa den spännande kampen mellan lydnad och förståelse genom seklerna. Men det är en historia som få om ens någon har skrivit eller talat om; för när det görs så röjs även den aktuella situationen. Men nu finns det antagligen inte någon som är intresserad av att bevara lydnadstraditionerna; idag förhindrar lydnadsgomerna mer än de beskyddar. Den statiska lydnaden finns kvar som en tom och innehållslös sedvänja utan vare sig mål eller innehåll både inom samhället och antagligen även inom den kristna kyrkan.

Skolastik

Ordet *skolastik* kan härledas till grekiska och kan till exempelvis betyda lärd. Skolastik var en tradition som kristna munkar följde fram till och med 1277. Idag har vi kvar ord och traditioner från deras ansträngningar som till exempelvis i ordet *skola*. Dessa tidiga munkar förde vidare bildningstraditionen från de antika grekiska tänkarna. En av de viktigaste böckerna för dessa munkar var Aristoteles bok som beskriver dialogen. Att förena dialogen med Gud med att lyda Gud var skolastikens stora fråga. Deras arbeten är minst sagt fascinerande. När kristendomen ses i ett dialogiskt perspektiv, i stället för ett statiskt logiskt perspektiv förändras budskapet både i stort och smått. I deras texter är det möjligt att upptäcka att den kristna traditionen inte handlar om lydnad, eller om en tro som är detsamma som lydnad. Jo, kanske lydnad inför förståelsen av liv och dynamik. Men det är en helt annan sak än vad den dominerande traditionen idag säger att kristendomen handlar om.

Idag när dialogen vanligen inte förstås är det vanligt att missförstå det arbete som dessa munkar gjorde. Det finns gott om förlöjligande beskrivningar av skolastik; eftersom de som står för pajkastningen inte ens kan se och förstå de grundläggande problemen. Den skolastiska perioden kan sägas sluta abrupt år 1277 eller i och med att St. Aquinos *Summa* blir grunden för den kristna kyrkan. Trots allt skrevs senare många utmärkta verk om den dialogiska kristna gudsuppfattningen. Men den breda grunden för traditionen var slagen i spillror. Det är denna tradition som i dag återvänder inom både *New Age* och bästsäljare som handlar om dialoger med Gud.

Utifrån den kristna kyrkans lydnadsperspektiv är det givetvis obegripligt att föra dialoger med Gud eller till och med att gräla med Gud. Men det är en möjlighet inom den judiska traditionen som har ett öppet dialogiskt förhållande inom sin religion. Jag misstänker att det är denna dialogiska tradition som har varit hatad och varit en grund för historiens alla folkmord på judar. Eftersom det är en tradition som eliminerar den enfaldiga lydnaden. För mig är det därför inte så märkligt att den judiska traditionen har varit så betydelsefull för att finna nya vägar inom till exempelvis konst och vetenskap.

När vi inte kan se kristendomens dynamiska kärna och tar för givet att kristendomen enbart består av lydnad är det givetvis svårt att förstå även de kristna traditioner som finns av att förena tro och vetande. I en lydnadstradition kan det ju inte finnas ett samspel mellan det vi redan vet och ett nästa steg. Vilket innebär att tro och vetande måste vara i en olöslig konflikt.

Tro och vetande – Två olika sorters logos

Att skilja mellan tro och vetande är grunden som de grekiska tänkarna gav oss. Själva vitsen med att skilja mellan tro och vetande är givetvis för att denna uppdelning erbjuder motsättningar och en grund för att föra en dialog. Om detta sedan gäller vad vi tror om morgondagen eller om det gäller dialoger med en gud spelar ingen roll. Om en konstruktör av en bro blandar samman tro och vetande kan det få hiskeliga konsekvenser. Det samma gäller för vilken människa som helst i vilken situation som helst.

Den kristna kyrkan har varit grundlig när det gäller att tillverka olika knep för att omöjliggöra en förståelse för dynamik. Ett utmärkt sätt att orsaka förvirring är att ge två helt olika saker samma namn. Den grekiska traditionen för att tala om det som människan kan tänka kallas för *logos* och brukar översättas med förnuft. Samtidigt används, samma ord, *logos* av den kristna kyrkan för traditionen att följa eller lyda Guds ord. I de tider då den kristna kyrkan har varit mäktig är det givetvis den kristna kyrkans "logos" som har blivit dominerande. Så det är inte helt lätt att förstå vad som menas med "logos" än idag. Vilken tradition avses? Den kristna eller den grekiska? Och det blir inte lättare av att många menar att det inte finns någon skillnad mellan dessa olika traditioner – eftersom att tänka för dem är det samma som att lyda en gud. Den tradition som den kristna kyrkan i praktiken lämnade 1277 menar att människan för en ständig dialog mellan tro och vetande och kallas till exempelvis för *dialogen mellan de två logos*.

Dynamik blir mystik efter 1277

I och med att den kristna kyrkan eliminerar tankeverktyget dialog med Summa och beslutet 1277 så kommer allt arbete som genomförts dessförinnan och alla framtida tankar som grundas på dialog att kallas för: *mystik*. I alla fall är det så som jag förstår sammanhanget för tillfället. Det är knepigt att försöka greppa tidigare traditioner eftersom vi idag inte kan utesluta vårt eget perspektiv. Med andra ord de tankar eller arbeten som skrevs innan 1277 var inte alls nödvändigtvis mystiska eller obegripliga – men kallas så idag utifrån den självklara lydnaden. Inom den mystiska traditionen finns mängder med alla möjliga religiösa upplevelser och mirakler som vi saknar tankemässig förståelse för. Tankeverktyget dialog blir på så sätt sammanbuntat med det som är verkligen mystiskt eller omöjligt att greppa med vår förmåga att tänka.

Ordet *mysterie* kommer från grekiskan och betyder ungefär att vara initierad eller invigd. Nu när du har fått en introduktion till både dialog, kristendom och det som kallas för mystik blir du förhoppningsvis nyfiken att läsa mer om den kristna mystiken. För den som ger sig tid kan knappast finna något mer intressant – oavsett om du är intresserad av tro eller ej. De kristna mystikerna skriver om den dynamik som har varit dold i århundraden. Men det är samtidigt en smula deprimerande för många av de författare som vi idag ser som nydanande för sin tid de har helt enkelt lånat sina uppslag från de kristna mystikerna.

Det kan faktiskt vara så att den kristna kyrkan har försvarat människans dynamiska förmåga med hjälp av det tjocka lydnadsskalet. Ett skydd som kanske har fordrats mot den politiska- och ekonomiska makten som krävt lydnad. Samspelet mellan analys (logik) och dialog har varit öppet för de som har framhärdat i sina undersökningar både som ett konkret tankeverktyg och för att närma sig den religiösa dynamiken. I historien kan vi se att de som har haft tankar om dialog och religiös dynamik har blivit ansedda inom den kristna kyrkan – under förutsättning att deras budskap inte har varit för öppet och tillgängligt. När det dynamiska budskapet har blivit för folkligt har det slutat med bannlysning eller åtminstone hot om uteslutning. Här är några exempel på kristna religiösa tänkare har på olika sätt har skrivit om dynamiska sammanhang på ett

sätt som är eller närmar sig tankemässig förståelse: *Peter Abelard* (1079–1142), *Mäster Eckart* (c.1260–1327), *Nicolaus Cusanus* (1401–1464) och *St. Johannes av Korset* (1542–1591). Därtill rekommenderar jag särskilt *Ivan Illich* (1926–2002) och hans samtidsklassiker *Deschooling Society* från 1971 som tydligt kritiserar det statiska logiska lydnadsmonopolet.

I sammanhanget bör *Averroes* (1126–1198) nämnas. Det hör till saken att Aristoteles texter kom tillbaka till Europa via lärda muslimer. Det finns en tradition som säger att Averroes menade att tänkande och religion var jämställt varför Averroes inte blev tåld av den kristna kyrkan. Ytterligare en betydelsefull tänkare som utgår ifrån ett dynamiskt perspektiv inom den judiska traditionen är *Maimonides* (1135–1204). Både Averroes och Maimonides anses ha haft stort inflytande på utvecklingen av den kristna mystiken.

Hermeneutik – religiös dynamik som vetenskap

Jag har tidigare skrivit om hermeneutik när jag beskrev de två accepterade tankespåren inom den akademiska traditionen (hermeneutik och positivism). Nu när du har lite kunskap om det jag kallar för religiös dynamik kan du lätt se kopplingarna mellan hermeneutik och religiös dynamik. Hermeneutik är helt enkelt en tradition som utifrån religiös dynamik närmar sig tankemässig dynamik – tills St. Aquinos hinder sätter stopp. Det är därför viktigt att inte blanda ihop skolastik med hermeneutik. Inom skolastiken fanns ett intresse för dialog som ett konkret och tankemässigt verktyg.

En ytterligare förstärkning av sambandet mellan hermeneutik och religiös dynamik är att begreppet hermeneutik från början innebar tolkning av Bibeln. Det var prästen och professorn i teologi *Friedrich Schleiermacher* (1768–1834) som grundlade hermeneutik som ett eget kunskapsområde där inte bara bibeltexter tolkades. Schleiermacher menade att alla texter måste tolkas med den subjektiva inlevelsen för att nå förståelse. Han menade att förståelse nås: *utifrån sammanhanget med livet*.

Ancient New Age

De senaste årens massmedia och bestsellers visar att reflektion och sökande av förståelse är viktigt för oss. New-age böcker som *The Celestine Prophecy* (1993) av *James Redfield* (född 1950) och *Paulo Coelho* (född 1947) *Alkemisten* (1988) har sålt i miljonupplagor världen över. Det är inte utan anledning. För de etablerade traditionerna ger inte de svar vi söker. Vi söker att förstå inte bara de stora frågorna om meningen med livet utan även hur vi kan bli bättre på att till exempelvis att kommunicera och att just förstå. Samtidigt som de etablerade svaren inte erbjuder en väg till förståelse. Vilket inte är så konstigt för tidigare var kommunikation detsamma som att ge och lyda en order. Idag är det få som tycker att lydnad är kommunikation. Listan på det som vi inte tycker stämmer längre kan göras lång.

Det är svårt att finna ett så förtalad område som det som idag kallas för "New-age". Inte för att jag försvarar alla de aktiviteter som går under detta namn men jag kan förstå att de finns. Med lite förståelse för både tankemässig och religiös dynamik tror jag att du kan hålla med om att det finns en gemensam nämnare inom New-age: att söka efter dynamiska sammanhang och förklaringar. När människor förnekas möjligheten att finna sammanhang både inom kristendomen och vetande återstår att finna "nya" förklaringar. Eftersom den grundläggande traditionen är att dynamik enbart kan vara mystiskt blir dessa försök till förklaringar än mer obegripliga. Särskilt eftersom det är få som har en förståelse för den kristna betydelsen av religiös mystik. Dessutom är det ju så att människor som blivit tränade i passivitet; att tänkande är tråkigt och inte kan leda någon vart ÄR rationella när de hoppas på vad som helst som inte innebär just tänkande och egna initiativ. Köp våra mirakelkristaller och Du blir lycklig!

Den enorma framgången med *Da Vinci-koden* (2003) av *Dan Brown* (född 1964) har inte belysts särskilt väl. Visst har det skrivits mycket om boken men det har knappast inte alls skrivits om det innehåll som jag menar har gjort boken läst och omtyckt. Jag har träffat många som säger att boken gav den en kick – en andlig och intellektuell inspiration. Det är därför möjligt att framgången beror på att Dan Brown skriver om just det som många människor vill veta mer om – vilket är religiös dynamik. Men som de kyrkliga företrädarna är för fega att tala om. Dan Brown skriver om många olika religiösa dynamiska sammanhang som till exempelvis om möjligheten att se Gud som matematikens "X": en okänd storhet. Och om många andra förhållanden som är så långt vi kan komma från att den kristna guden enbart kan åtlydas. Dessa tankar och sammanhang är mer eller mindre direkt hämtade från den kristna traditionen före 1277. Den kristna kyrkan har så långt som jag har sett valt att kritisera Dan Brown för att den sammanhållande intrigen inte följer de officiella dogmerna. Men om *Maria Magdalena* var gift med Kristus eller inte – eller om de fick ett barn tillsammans är en bagatell jämfört med budskapet om en dynamisk eller dialogisk gudsuppfattning. Kanske är det så att Dan Brown har klistrat in stora och ytliga felaktigheter till de officiella dogmerna för att erbjuda kyrkan en möjlighet att inte besvära sig?

Den kristna traditionen var 1277 år när kyrkan på allvar införde förbudet mot tankeverktyget dialog. Med andra ord – de traditioner som blev självklara dogmer år 1277 är sentida påfund som inte nödvändigtvis behöver ses som grunden för den kristna religionen. Om det hade funnits någon rättvisa här i världen borde det vara den kristna kyrkans lydndsdogmer som är "New-age".

Den samtida västerländska kristna kyrkan

Visst är det inom religionsfriheten att en religion enbart accepterar lydnd. Men nu är det så att den västerländska kristna kyrkan har lanserat, försvarat och förstärkt ett synsätt som innebär att vetenskap och därmed en hel värld följer religiösa dogmer som få är medvetna om. Det är en situation som inte enbart berör den kristna kyrkan och dess troende. Därutöver tvivlar i alla fall jag på att den akademiska traditionen själv klarar av att skaka av sig fastlåsningen vid att

vi enbart kan greppa logik (analys). Den akademiska traditionen har dessutom starka kopplingar till den katolska kyrkan – som förenas i Aquinos Summa. För övrigt är den katolska kyrkan en politisk maktfaktor: det finns i runda slängar en miljard katoliker. Med andra ord den katolska kyrkans förhållande till Summa är av högsta intresse.

Oavsett om sentida påvar har känt till hela historien så som jag har skrivit om den eller inte har påvarnas strategi varit att navigera mellan de båda traditionerna; dynamik eller enbart lydnad utan att förarga. Vilket tidigare har inneburit att den dialogiska traditionen har varit dold. Detta samtidigt som det idag är ett ökande behov av förståelse för både religion och vad vi kan förstå med vår tankeförmåga. Det är ingen avundsvärd position; som idag handlar om att förena den gamla världens statiska perspektiv med våra nutida och framtida behov av dynamik.

Den nuvarande påven *Benedict XVI (installerad 2005, född Joseph Ratzinger 1927)* är en mycket kunnig filosof som har arbetat med frågor om tro och vetande i hela sitt liv. Det är därför särskilt intressant att han öppet väddar om att sambandet mellan tro och vetande (de två logos) undersöks. Samtidigt har Benedict XVI så vitt jag vet ännu inte gjort några uttalande som binder honom till hela Aquinos Summa. Om vi till detta lägger att den kristna kyrkan, hur statisk den än verkar, har överlevt genom att förändra sig ökar oddsen för att ljuset äntligen kan övervinna det mörker som den okritiska läsningen av Summa har försatt mänskligheten i.

Jag skriver här inget om den protestantiska kyrkan eftersom det är mycket svårare att se några öppna eller direkta samband till St. Aquinos eliminering av dialog – annat än att hans lära efterlevs som en självklarhet. En självklarhet som blir tydlig när det nu för tiden är vanligt att präster talar om vikten av dialog. För det blir tomma ord utan någon som helst mening annat än som dynamisk dekoration ovanpå kärnan av strikt statisk lydnad; trots ett uppriktigt engagemang.

Dold religiös dynamik döljer dialog

Det finns många olika sätt att försöka upprätthålla lydnadskulturen som en ond statisk cirkel. Ett av det vanligaste är att skilja skapande från utförande. Som till exempelvis indelningen i producent och konsument. Nu håller gränsen mellan skapande och att bara följa eller att lyda på att brytas ned. Den som skapar det som sedan ska följas har en särskild status i en lydnadskultur. Den som skapar det nya är inte en del av den vanliga världen utan ses närmre de farliga himmelska makterna och är därför nära till rent dårskap som konstnärer, uppfinnare och forskare. Budskapet är tydligt: Vanliga människor ska inte närma sig det farliga skapandet utan följa det som vi alla kan se och lyda.

Du har redan sett grunden för mönstret att dölja dynamik i lydnadskulturer som St. Aquino införde. De flesta försök att dölja dynamik följer troget denna grund mer eller mindre uppfinningsrikt. Det går att säga att det fungerar

enligt följande recept. Eftersom det är självklart att dynamik enbart kan vara "något religiöst" eller något som vi inte kan förstå har det varit en källa till en framgångsrik karriär att uppfinna nya begrepp som "förklarar" dynamiska sammanhang som till exempelvis *Flow*. De flesta människor söker en lättsmält förklaring till dynamik som inte går emot etablerade fördomar i en lydnadskultur. I början kan det vara kul att se sammanhanget och hur väl alla nya förslag följer St. Aquino. Men det blir patetiskt och tröttsamt att ständigt se profeter som rabblar samma tröttsamma gallimatias. Om du vill börja i den branschen och få garanterad inkomst är det bara att koppla ihop något som redan är populärt med att säga att du kan öka människors "kreativitet". Det riktigt läskiga är att det antagligen kommer att funka hur bra som helst. Eftersom effekten av att människor rycks upp ur monotoni och lydnadstväng kan vara tillräckligt för att väcka nyfikenhet, lek och lust; om än att inga djupare insikter kan nås.

Ett vanligt sätt att förklara samtidigt som det givetvis inte är en förklaring är begreppet *bricolage* som har använts på många olika sätt. Begreppet kommer från den franska antropologen *Claude Lévi-Strauss* (född 1908) som skriver i *Det vilda tänkandet* (1962) att ursprungsbefolkningen gjorde "bricolage" när de skapade. Jag tror att tanken bara är en jämförelse med hur det går till bland den civiliserade västeuropeiska ursprungsbefolkningen som köper sina fabriksstillverkade saker i butiker. Att vara civiliserad är givetvis att följa, lyda och köpa inte att skapa. Samtidigt som ingenjörer och designers givetvis inte ägnar sig åt "bricolage" utan genomför "ett logiskt arbete". Därefter har begreppet "bricolage" hängt med på olika sätt för att undvika den omöjliga dialogen. Förlöjligande ord om lösningar som inte har ett ordernummer "från början" måste vara vanliga i en kultur där skapande måste vara obegripligt eller dårskap.

Det finns vanligen inga grundläggande förklaringar till vad kreativitet är. Forskning inom området kreativitet handlar mest om att studera att något sker men inte att ge förklaringar. Begreppet *kreativitet* började dyka upp på 1920-talet för att sedan spridas explosionsartat. Med lite kännedom om både begreppet kreativitet och kristendomen är det inte särskilt svårt att se att det som kallas kreativitet är inget mindre än en industrialisering av den kristna traditionens *helige Ande* som du kan läsa mer om snart. Området kreativitet har samtidigt behållit de starka tabun som den kristna traditionen har burit som försvarat den kristna gudens position som den enda möjliga skaparen. Det innebär att skenbart rationella vetenskapliga förklaringar tar upp platsen för konkreta kunskaper om människans förmåga att skapa. Den märkliga effekten är därför att idag omgärdas människans förmåga att skapa med starkare tabun än när kyrkan var en stark och styrande makt för hundratals år sedan. Att tala förnuftsmässigt om vår skapande förmåga är kanske därför är det sista stora tabuet. Här följer ett belysande uttalande från en framstående forskare i kreativitet:

Det är mycket, mycket lättare att finna sig i sitt öde om man får bilden av den kreative tecknad i svartvitt ordentligt och inte bara i lysande ljusa solfärger och sånt där. Det tror jag är viktigt och vi har ju ett jättestort behov av människor som inte är kreativa för att överhuvudtaget det vanliga samhällslivet ska gå framåt med all rutingöra och allting och att det ska vara stabilt. ... Vi måste ha människor som följer regler!

Så sade en framstående svensk kreativitetsforskare 1994. Jag kan lätt föreställa mig vad det kan vara för resultat som ett sådant sinne kan prestera. Kreativitet har ofta beskrivits som en sorts mystisk, våldsamt och otämjbar kraft som kan slita sig loss och skapa kaos. Kreativitet var och är fortfarande något det varnas för. I de flesta beskrivningar av kreativitet finns sjukdomsbilden med. Den kan drabba dem som inte är varsamma i sin kontakt med det gudomliga; den mystifierade, skapande kraften. Den svenska *Nationalencyklopedin* skriver:

Sambandet mellan skapande och psykisk hälsa har varit föremål för mycken spekulation. Det finns många exempel på att produkter av enastående kreativitet skapats av människor med djupa inre motsättningar och konflikter. Skapande arbete kan vara ett sätt att överbrygga motsättningarna. Många skapande människor tenderar att göra problemet inom sitt verksamhetsområde till en del av det egna jaget och underblåser på det sättet drivkraften att söka en lösning. När de inre konflikterna helt överflyglar jaget, vid fullt utvecklad psykisk sjukdom, brukar skapandet upphöra.

Det är alltså negativt att engagera sig i skapande, ett resultat av *djupa inre motsättningar och konflikter*, något som inte kan tolkas som annat än en form av sjukdomstillstånd. Samtidigt accepteras att sjukliga tillstånd kan ge upphov till *produkter av enastående kreativitet*. Det återkommande sambandet mellan skapande och sjukdom förstärker att skapande är ett tabu. Att människor faktiskt kan bli sjuka av sitt skapande är kanske inte så märkligt. Det kan ses som en självuppfyllande profetia i en fientlig värld.

Tegelstenskreativitet

Ett återkommande tema är att på olika sätt visa att människans skapande förmåga är mystisk. Ett sätt att underhålla denna myt är att göra skapade otillgängligt; att göra det mystiskt och obegripligt. Därför handlar så kallade kreativitetsövningar i själva verket om att lära ut att inte närma sig skapande. Därför är vi uppfostrade med myten om kreativitet som mystifierar vår förmåga. Ett talande exempel kommer från en lärobok i psykologi för gymnasiet. Under rubriken "Kreativitet" finns följande snustorra, kommenderande, själsdödande stycke för att förklara vad kreativitet är för något:

Den första uppgiften går ut på att ni ska försöka hitta på så många olika användningssätt ni kan för en viss sak. Föremålet som vi valt är TEGELSTEN. Ni skall helt enkelt skriva ned allt ni tycker att man kan använda en tegelsten till. Ni skall skriva ned alla tänkbara användningar ni kan komma på, både hur man kan använda en enskilda tegelsten och vad man kan göra med flera tegelstenar. Ni får 3 minuter på er. När den tiden gått, sluta att skriva och fortsätt läs i texten. BÖRJA.

Den klämkläcka uppmaningen "Var kreativ!" på skolor, kurser och sammanträden markerar tidpunkter då en förvriden version av den skapande förmågan plötsligt tillåts, helt utan sammanhang eller mening annat än att lyda ännu en order. Efter besöket i "kreativiteten" ska deltagarna återvända till det "riktiga livet" där det förutsätts att ingen stör ordningen utan är lydiga. Begreppet kreativitet, som det vanligen används, är det begränsade förnufts sätt att hantera paradoxen att vi uppenbart har en skapande förmåga där dialogen är ett systematiskt, om än dolt, verktyg samtidigt som detta inte kan erkännas. Lösningen på denna konflikt är att enbart tillåta den skapande förmågan under kontrollerade former under en begränsad tid, eller bara av vissa personer.

De tankar och idéer som idag finns om kreativitet brukar vanligen innebära att de för dialogen viktiga beståndsdelarna finns men att de dialogiska sambanden saknas. De tankar och tips som presenteras som "kreativa" skulle egentligen mycket väl kunna användas effektivt om de bara sattes i ett dialogiskt samband. Om vi i stället erkänner att vi har en skapande förmåga kan vi utveckla den.

Kreativitet – den industrialiserade helige Ande

När religionen inte har någon nytta av några dynamiska symboler eller förklaringar. Samtidigt med att naturvetenskapens statiska och logiska tradition växer sig stark blir resultatet att det inte finns några möjligheter till dynamiska tolkningar. Eftersom vi har ett starkt behov av att förstå och skildra dynamiska processer blir resultatet att vi utnyttjar vad vi redan känner till: vilket blir att den kristna traditionens helige Ande blir förvandlad till kreativitet. Som du kommer att se själv är det frågan om samma tradition med olika namn. Det finns inga grundläggande begripliga förklaringar för båda traditionerna och båda försöker därför att fånga de dynamiska processer som är grundläggande för människan ur ett mystiskt perspektiv. Eftersom vi lever i myten om att vi kan skilja mellan tro och vetande kan vi givetvis inte hänvisa till religion. Med andra ord begreppet kreativitet blir en fungerande nödlösning som passar alla som vill upprätthålla och förstärka lydnadskulturen. I praktiken tvingas den helige Ande att tjäna som industrialismens egen gud: det gyllene ymnighetshornet Kreativitet.

Den helige Ande – koncentrerad kristen dynamik

Jag tror inte att det finns något så fullständigt missförstått, som samtidigt är en bärande del av en kultur, som den helige Ande. Jag tror att du kommer att hålla med mig när vi gått igenom de viktigaste grunderna om den helige Ande. Det finns en stor anledning till varför det vanligtvis är så få som har någon kunskap om den helige Ande. Den dominerande trosinriktningen av kristendomen motverkar själv all djupare förståelse av den helige Ande. Det låter som en paradox och det är det också om vi inte förstår att kristendomen i sig har två möjliga vägar; en väg som säger att guden enbart ger människan order om vad som ska göras och en annan väg som säger att människan är i dialog med guden om vad som kan göras. Samtidigt är det så att den helige Ande är den person som, enligt den kristna traditionen, ger människan den förmåga som fordras för att vi ska kunna bilda förståelse och att skapa. Det är just därför som den helige Ande är en person i den kristna traditionen – för att det ska vara möjligt att föra dialoger med honom. Vi får leta länge om vi ska finna något vettigt skrivet om den helige Ande så det är inte särskilt märkligt att det är få som har någon som helst kunskap om denna centrala del av den kristna traditionen. Det är vanligt att frågor om den helige Ande besvaras med att han är som en vind med tillägget att det är ett mysterium; punkt.

Det kanske mest kända och mest misstolkade budskapet är att: *Bokstaven dödar, men Anden ger liv*. Det är ett citat från *Paulus andra brev till korintierna* (2 Kor. 3:4-6). Jag misstänker att detta budskap brukar misstolkas så att kunskap och även tänkande är felaktigt. Ett mycket enkelt sätt att påvisa att det är en grotesk feltolkning är att uppmärksamma det självklara: att detta budskap om Anden förmedlas med bokstäver. En självklarhet som är så tydlig att det kan vara svårt att se den. Eller rättare sagt det är nog omöjligt att se detta enkla förhållande om vi är fastlåsta vid att tro att lydnad är det självklara och att vi bara kan lyda till exempelvis det skriva ordet. Men när vi inser att vi har en förmåga att skapa förståelser såväl som olika tolkningar blir det en helt annan historia.

Det finns starka skäl till varför den helige Ande är inte bara missförstådd utan helt enkelt okänd även för många av de som menar att de är kristna. Den helige Ande är precis som dialogen något som ivrare för statisk lydnad helst vill gömma undan. För det går inte att både ha en spjuver, som den helige Ande, som till varje pris vill ha förståelse, engagemang och skaparglädje och en domderande brukspatron som ger dryga order till sina lydiga redskap. Men – och det är min poäng, vad som är vad måste givetvis vara en ensak för den som vill vara troende. Tyvärr är det dock inte en ensak som kan grundas på kunskap om traditionerna eftersom de flesta källor beskriver enbart den ordergivande guden. I ett religiöst perspektiv är det möjligt att säga att det är inte bara dialogen som har varit gömd utan även att den helige Ande har varit inlåst i källaren sedan år 1277.

Den helige Andes gåvor

Det ord vi har för att andas är det samma ord som finns i ordet ande eller andlighet. Med andra ord är det andliga det som får oss att leva. Vi säger ju även i talspråk att det är viktigt att få luft, att kunna andas och då menar vi vanligen inte bara att få syre. Det är därför möjligt att säga att det andliga handlar om en icke förståndsmässig, eller just andlig, förståelse av dynamik av rörelse och föränderlighet och hur vi ska navigera i våra liv.

Den helige Andes gåvor är av två slag, dels de gåvor som är speciellt ämnade till den som får dem som i princip kan vara vad som helst och dels de gåvor som kallas *karismata*. Det är det samma ord som vi använder när vi säger att någon är karismatisk. Dessa karismatiska gåvor är: att vara *frimodig*, att kunna gå vidare trots motgångar och besvärligheter, att kunna tala med *visdom*, att *ha kunskap*, att *kunna tro*, att kunna *förutsäga framtiden*, *förmåga till mirakler*, att kunna *tala i tungomål*, att *kunna översätta eller att förstå*, att *kunna administrera* och att *ha gåvan att kunna hjälpa*. Eftersom dessa karismata är hämtade från olika tolkningar av Bibeln finns det variationer på vad gåvorna är. Men oavsett uttolkning så är det alla gåvor som våra hjältar och förebilder från *Stålmannen* till helgon och vardagshjältar har. För vad är det som vi hoppas att få för att klara våra dagliga utmaningar om inte lite hjälp från en *Superman* som lånat sina ideal från mönster som är från djupet av vår kulturs grunder? Traditionerna som den helige Ande står för kan spåras tillbaka till grekerna och kanske även till egyptierna eller ännu längre tillbaka. Hur som helst är den helige Ande den senaste och tydligaste gestaltningen eller formen av mystisk dynamik i vår kultur – och den symbol som har givit inspiration till alla andra mystiska föreställningar av dynamik. Elden eller ljuset är även en symbol för den helige Ande. En sentida variant av denna tradition är till exempelvis de tända glödlampor som visar att våra tecknade vänner får en idé. En särskilt intressant individ i sammanhanget är *Uppfinnare Jockes Medhjälpare* i *Ankeborg* – en glödlampa med armar och ben. Vad kan det vara annat än den helige Ande i en industrialiserad eller materialiserad ankeborgsversion? Kristus säger att alla synder blir förlåtna men inte synder mot den helige Anden varken i denna eller i nästa värld. För när det är den helige Ande som i sin person är bärare av människans verktyg för själva livsmodet kan det inte vara på annat sätt. I det lilla perspektivet finns det många seder som är ett arv av denna visdom. Det sägs till exempelvis att deltagare i så kallad *brainstorming* inte ska vara negativa, och säga nej till nya tankar för det förstör "den kreativa stämningen". Kort sagt den helige Ande säger: öppna dina sinnen och begränsa dig inte till vad du redan vet!

Den kristna guden – mysteriet Treenigheten

När den kristna kyrkan vanligen talar om ett enda logos, ett förnuft som baseras på tro som dessutom innebär blind lydnad undermineras även själva grunden för kristendomen. Eftersom det i sin tur ökar möjligheten att religiös dynamik omärkligt blir till fiktiv vetenskap finns det anledningar att även skriva några rader om den vanligtvis bortglömda kristna guden.

Den dominerande traditionen inom kristendomen kan sägas gå ut på att säga att Gud är ett mysterie, som ska åtlidas, och sedan så fort som möjligt inte fundera mer på det. När den dominerande kristna föreställningen säger att denna gud är ordergivande kan den helige Ande inte vara särskilt mycket värd. Därför reduceras den helige Ande till förmedlare av gudens order i strikt hierarkisk anda. Eftersom den kristna guden är en *Treenighet* som består av *Fadern*, *Sonen* och den *helige Ande* kan därför inte heller den kristne guden ha en begriplig mening när dess grundläggande konstruktion eller funktion är obegriplig.

I enlighet med de grekiska tänkarna bär grunderna för den kristna religionen tanken om dialogen som en *treenighet*. *Fadern* är upphovet, den *helige Anden* svarar för dynamiken medan *Sonen* (Kristus) kan ses som en syntes samtidigt som Kristus har talat/talar människornas språk och på så sätt även förmedlar Faderns och den helige Andes budskap. Detta är enbart ett förslag på hur temat kan tolkas. Oavsett tolkning är det väsentliga att den kristna guden bildar en dialog eller bildas med en dialog; den heligaste av alla heliga dialoger enligt grekernas syn på förnuft (*vår förmåga att hantera tes, antites och syntes*) – det är denna funktion som är en del av poängen. Det verkliga mysteriet är föreningen som dialogen skapar. Att se den kristna guden den *Heliga Treenigheten* som enbart en enda ordergivande gestalt är därför ett synsätt som är våldsamt långt från den kristna religionen.

Psykologi

Eftersom kreativitet brukar ses som ett ämne inom psykologi finns det anledningar att kortfattat beröra psykologi. Precis som all nutida vetenskap följer psykologin St. Aquinos uteslutande av tankemässig förståelse för skapande, dynamik och dialog. Struntet om kreativitet är bara ett exempel. Det extra tragikomiska är att psykologins område är att förklara dynamiska förhållanden mellan och inom människor. Det är just därför som de döljande orden *beteende* och *vanor* är så vanliga inom psykologi. Med andra ord det är en mycket kort sträcka mellan vetenskapen psykologi och de heliga och slutgiltiga sanningarnas bok: Summa.

Psykologi är ett område som från början var inom den kristna religionen och som därför i sin grund omfattas av förbudet mot att förstå dialog tankemässigt och att dynamik enbart har religiösa förklaringar. De första skrifterna om psykologi skrevs av munkar som kunde förklara mänskliga relationer med

religiös dynamik. När sedan psykologin blev av med sin religiösa grund försvann även den religiösa förklaringen till dynamiska skeenden och ersatta av – dold religiös dynamik. De psykologiska läroerna grundas vanligen på dialog och dynamik samtidigt som denna grund förblir mystisk.

Det finns visserligen fascinerande undantag inom psykologin som till exempelvis *Carl Gustav Jung* (1875–1961) som skrev mycket om det jag kallar för religiös dynamik och hur vi kan förstå. Tyvärr passerar inte hans funderingar St. Aquinos hinder – men de är nära denna gräns.

Jung skriver berömmade om *Herakleitos* (ca. 535–475 f.Kr.) och hans paradox om *enantiodromia* som är en beskrivning av motsättningens betydelse. Jung skriver så här om enantiodromia: *det är den underbaraste av alla psykologins lagar: nämligen motsatsernas reglerande funktion*. Men Jung får inte ihop det eftersom han ser statisk logik som det enda förnuftiga. Jung fortsätter därför så här: *Man bör nämligen inte identifiera sig med förnuftet, ty människan är inte enbart förnuftig och kan heller aldrig vara eller bli det. Detta borde tas i betraktande av alla kulturens skolmästare. Det irrationella bör och kan inte utrotas. Gudarna kan inte och får inte dö*. För Jung precis som för många andra i en lydnadskultur är människans möjlighet att lösa motsättningar det samma som religiösa föreställningar och är därför ett tabu som människan inte ska närma sig. Om jag förstår det rätt så är det även en grundläggande tanke hos Jung och andra som intresserat sig för psykologi att människans oförmåga att tankemässigt lösa motsättningar är en grund för sjukdomstillstånd. Ett sjukdomstillstånd som inträffar när den religiösa dogmen att vi inte kan eller ska kunna lösa motsättningar följs; så varför följa dogmen?

Sigmund Freud (1856–1939) anses som en av de viktigaste förgrundsgestalterna för psykologin. Freud använde tankeverktyget dialog som behandlingsform. När dialog inte kan förstås som ett verktyg är vanligt att tro att behandlingen enbart innebär att patienten ska berätta om sitt liv. Men i själva verket är det analytikern eller psykologen som ska tolka denna berättelse tillsammans med patienten. Det är möjligt att Freuds intresse för afrikansk kultur var en omväg för att försöka förstå de dynamiska sammanhang som den kristna kyrkan eliminerat. Det är därför så märkligt och fasansfullt att finna att Freud själv såg den statiska och religiösa lydnaden som en självklar ordning och absolut grund för människan. Freud skriver:

... Studiet av de stora regelbundna astronomiska förhållandena har ... gett människan ... de första utgångspunkterna för införande av ordningen i hennes eget liv. Ordningen är ett slags upprepningsstäv, som en gång för alla har bestämt, när, var och hur något skall göras, så att man i varje enskilt fall slipper tveka och söla. Ordningens välsignelse är alldeles obestridlig, den möjliggör för människan bästa utnyttjande av både tid och rum, medan hennes psykiska krafter sparas.

Jämför gärna vad Freud skriver med Comtes förstärkningar av Summa på sidan 70. Bådas perspektiv på livet och människan utgår ifrån astronomi; eller kan det vara astrologi? Därutöver verkar människosynen överensstämma.

Eftersom psykologin erbjuder dynamik i form av mänskliga möten, engagemang och försök till förståelse är det inte så märkligt att människor känner att de får en konkret hjälp; trots att det inte finns en tankemässig grund. Men det är en hjälp som begränsar sig till att följa Summa. Att de dolda religiösa lyd-nadsdogmerna dessutom predikas av läkare gör det givetvis än värre och än mer hopplöst. Psykologi, tillsammans med skolan, kan ses som de förment sekulära nationalstaternas främsta verktyg för att förstärka den kristna kyrkans osynliga lyd-nadsdogmer och tvinga in människor i denna förvirring. Under täck-mantel av kunskap, hjälp och läkekonst drivs försvarslösa människor in i förvir-ringen att de inte kan förstå sina egna sammanhang och tvingas därför till tyst-nad, lydnad och passivitet. Psykologi kan därför beskrivas som vetenskapen att tillverka harmoniska mänskliga maskiner; som ser lydnad som trygghet.

Idag finns det gott om offer för psykologins terror i form av tester i lyd-nadsförmåga som kallas för personlighet eller kompetens och religiösa lyd-nadsdogmer som ordinerar för utbildningar och skolor. En terror som idag packas in i förföriska ord om dialog och kreativitet. Det är ord som förstärker dogmerna om statisk logik och lydnad eftersom enbart de statiska budskapen kan förstås tankemässigt och uppfattas därför som mer riktiga och "realistiska". Medan "mjuka" värden ströms ovanpå lydnaden som en sorts dekoration. För att upptäcka hur lyd-nadsdogmerna lärs ut som sanning krävs det att vi sätter in dem i ett sammanhang. Jag återkommer till ämnet senare under rubriken: *Den exakta mardrömmen om det logiska samhället.*

Oförstånd är början till förståelse

Att känna att vi inte kan komma längre eller att något inte går vår väg är ett naturligt tillstånd i en värld som begränsas till vad vi redan vet. Vad kyrkan och universitetet gjorde på medeltiden var att låsa fast vår möjlighet att tänka och förstå till det vi redan vet – *när vi tror hur saker och ting måste vara* – och göra vår möjlighet att ta ett nästa steg till obegriplighet. Denna begränsning tillverkar i sin tur många olyckligheter som att känna sig tvingad att försvara förutfattade meningar i den begränsade värld vi redan känner till. I nästa steg legitimerar denna trångsynthet våld och mördande.

Att begränsa sig till vad vi redan vet är en ond cirkel som vi bara kan ta oss ur genom att upptäcka den onda cirkeln. Den som sitter fast i den onda cirkeln ser bara sin perfekta värld som hotas av ständigt nya störande fel av hur det måste vara.

Det kanske knepigaste som finns är att utifrån statisk lydnad se oförstånd, även kyrkans och universitetens oförstånd på medeltiden; som början till förståelse.

Så känns det att tänka

När du nu har sett att det finns en religiös form av dynamik och en tankemässig hoppas jag att du även kan ta nästa steg. Ett steg som innebär att upptäcka att de ord som vi vanligen tror är ospecificerat religiösa eller flummiga handlar om religiös dynamik. Ytterligare ett steg är att se att det finns ord som inte alls är begränsade till religiös dynamik utan är ord som vi behöver för att förstå tankeverktyget dialog och hur vi kan använda det. Med andra ord de betydelser som vi vanligen tvingas att tro är obegripliga har en tankemässig kärna som gick förlorad när den kristna kyrkan kidnappade vår förståelse för dynamik och gjorde den till religiös dynamik. Det finns ord som har en övergripande betydelse och det finns ord som har detaljerade betydelser. Gemensamt för alla ord är att de beskriver hur det känns att använda dialogen som ett verktyg. Att det faktiskt är så att vi kan tala om våra känslor och att vi har känslor som säger oss hur det är att tänka är ju givetvis fullständigt obegripligt när vi bara ska lyda. Det kanske viktigaste ordet är *skapande* som idag vanligen ses som ett odefinierat religiöst ord. I princip är alla ord som har med *skapande* att göra offer för samma tradition. Att vi idag vanligen tvingas att tro att *skapande* måste vara obegripligt eller flummigt är en del av denna förbistring – som fortsätter i varje del av vår förståelse att använda tankeverktyget dialog.

Andra exempel på beskrivande ord som vi vanligen inte tror är begripliga eller fyller en tankemässig funktion är *tomhet* och *helhet*. Det är ord som inom den religiösa traditionen har många intressanta betydelser som vi har nytta av när vi på djupet vill greppa vår tankemässiga förmåga att skapa. Tänk på att när vi enbart kan lyda då har vi ingen användning för att beskriva hur det är när det är "tomt" eller vad som saknas för att "skapa" en "helhet". På samma sätt rymmer begreppet *kärlek* massor av information när vi väl inser att det är ett begrepp som inte alls är så luddigt som vi vanligen inbillar oss. Jag erkänner villigt att det kan kännas obekvämt att inse att de ord och begrepp som vi vanligen ser som skitflummiga bär på viktig information om vår förmåga att tänka och förstå. Men så är det. Istället för att rabbla fler exempel skriver jag här lite om de begrepp jag nämner. Senare kommer jag att återkomma till en del av dessa ord i beskrivningen av dialogens funktioner där jag även har ytterligare ord och betydelser.

Observera att jag inte påstår att jag ger hela definitionen av de ord jag beskriver här. Jag visar enbart några viktiga och konkreta funktioner som gör att vi kan förstå dynamiska förhållanden tankemässigt. Jag vill inte heller påstå att mina förslag är definitiva tolkningar.

All You Need Is Love

Ordet kärlek kan säkert ses som det mest hopplösa av alla ord att försöka förstå. Kanske för att ordet är så vanligt och betyder oftast romantisk kärlek eller sex. Hur det nu än är med den saken har ordet (även) en religiös grund. Det kanske enklaste sättet att förstå ordet kärlek är utifrån vad motsättningen till kärlek

är. Det är faktiskt inte illvilja eller något liknande utan; *Likgiltighet*. Kärlek är ett engagemang eller intresse som innebär att vara öppen för dynamik – för vad som kan hända i nästa steg utan förutbestämda lösningar. Du kan till exempel jämföra med de olika budskap som Kristus har och jag tror att du kommer att hålla med mig. Ytterligare ett exempel är att det inom kristendomen heter att: *Du ska älska syndaren men hata hans synder*. För att du ska förstå detta ordspråk måste du veta att *synd* betyder att *missa målet*. Det innebär att ordspråket fångar att människan ständigt kan lära sig att bli bättre och det är korkat att hänga upp sig på det som gått fel. Den religiösa dynamiken finns även inom populärkulturen om än att religion och gudomligheter inte bara utesluts utan även förnekas. Att det är så är ju inte så konstigt när religion officiellt representerar den statiska lydnaden. Ett utmärkt exempel är *The Beatles* låt *All You Need is Love* (1967), där budskapet är att inget kan vara omöjligt under förutsättning att den annars obegripliga dynamiken kan erkännas. Den första raden är: *There's nothing you can do that can't be done*.

Intighet

I en statisk logisk lydnadsvärld är tomhet enbart starkt negativt; det finns inget att lyda. I *Zenbuddism* kallas tomhet för *Koan* men samma traditioner har anor även i vår kultur som till exempelvis i antika paradoxer för att visa på livets motsägelser och dynamik. I Japan finns idag en intressant tillämpning som heter *Chendogo*. Chendogo är konsten att konstruera omöjliga eller onödiga uppfinningar. Många konstruktörer av Chendogos lyckas att skapa grejor som så att säga eliminerar sig själv. Som till exempelvis *ett paraply för naturälskare som släpper igenom regn*. Inför en Chendogo inses motsättningen. Det som ser ut som en fabriksstillverkad produkt har en hejdlöst ovetting funktion och det blir lätt att skratta. Vi reagerar på tomheten – bristen på förklaring eller mening som kan sägas vara befriande; om vi ger oss till tåls och funderar på den tomhet som vi uppnått. Chendogo kommer nära samtidskonsten som jag skriver om i: *Kapitel 11. Konsten att visa nästa steg*.

Samma sorts tomhet finns i den mystiska traditionen *Sufism* inom *Islam* med hjälp av en gestalt, det vill säga antagligen inte en historisk person som heter *Mullah Nasruddin*. Nasruddin ger dig möjlighet att upptäcka dig själv enligt traditionen. Det spännande med Mullah Nasruddin är att han är en motsättningens mästare som dödsföraktat balanserar på en nålspets och alltid faller handlöst ned i avgrunden. Ett fall som försätter dig i ett tomrum – där all sans och vett upphävs – där motsättningarna inte kan ha ett svar. Mullah Nasruddin säger till exempelvis: *att han gillar månen bättre än solen eftersom månen är nyttigare då den lyser när det är mörkt*. Det måste vara svårt att överträffa en sådan vishet. Det vimlar av både små historier och längre berättelser om honom som många gånger har lånats av andra författare och traditioner.

Tomhet i berättelser om skapande är vanliga. När något som har planerats eller arbetats med länge är färdigt uppstår en naturlig känsla av tomhet – vi är färdiga. Om vi då blir rädda eller inte kan förstå denna tomhet eftersom tomhet enbart kan vara negativt i en lydnadsvärld blir vi offer för vår förvirring. På samma sätt kan vi sträva mot en helhet som fyller en tomhet.

Helhet

Ordet helhet hänger ihop med helighet. Att nå helhet kräver en skapande förmåga; vilket givetvis inte kan förstås när dialog inte är ett konkret tankeverktyg. För att ordet helhet ska vara meningsfullt fordras förståelse för ord som beskriver vägen till helheten som till exempelvis att *forma* eller *gestalta*. Ordet är viktigt men får bara sin fulla betydelse när du kan använda det för att beskriva dialogens funktioner som jag återkommer till.

Ondska

I ett strikt logiskt lydnadsperspektiv måste givetvis all form av skapande, dialog och dynamik vara ett hot. Det är i en sådan värld som en motsättning är lika med ondska eller illvilja. Det är helt enkelt så att de bilder som vi idag har av *Djävulen* INTE har inte så mycket att göra med kärnan i det kristna budskapet utan är till för att stödja den lydnadskultur som har byggts upp runt om den kristna dynamiska kärnan. I lydnadskulturer får ondska (och rädsla) en stor och viktig betydelse eftersom den enda möjliga dynamiken är hotet att det existerande kan bli förstört. Hot är den enda dynamiska möjligheten eftersom det per definition är omöjligt att förstå hur något nytt kan skapas. Det är därför inte så märkligt att Den onde har seglat upp som allt mer betydelsefull i den västerländska lydnadskulturen. Det låter säkert märkligt att ondska inte har en betydande funktion för till exempelvis Kristus men så är det. Den kristna kyrkans återkommande budskap om djävulen och helvetet är sentida påfund. Lyssna bara på politiker som vill ha röster – det mest effektiva som finns i en lydnadskultur är att hota med den skrämmande framtiden och tala om att bevara tryggheten i det etablerade. I ett dynamiskt perspektiv finns inget slut utan en ny början och därför inget behov att nödvändigtvis skydda det etablerade. I ett statiskt perspektiv måste ett slut vara ett slut eftersom ett slut inte kan förenas med en ny början – ty det är en motsättning. Hin håle kan därför ses som den statiska lydnadens främste beskyddare och patriark. Att bemöta ondska med kärlek är ett budskap inom den religiösa dynamiken. Översatt till vår förmåga att tänka kan vi säga att vi bör möta statiska förhållanden med frågor som visar motsättningar och öppnar till dialog. Om vi tycker att något går fel beror det antagligen på att vi själva är fast i förutfattade meningar om hur "det måste vara" och att vi inte har undersökt förutsättningarna särskilt väl. Om vi ser våra förutfattade meningar som det enda möjliga är det lätt att tro att "världen" är ond. När dynamik och dialog är obegripligt finns det därför mycken poänglös ondska att kämpa mot – men inte desto mindre verklig för dem förvirringen drabbar. Jag återkommer till onskans demoner, skam, skuld och återanvända religiösa traditioner som vi idag ser som "verkliga" eller "vetenskapliga" under rubriken: *Den exakta mardrömmen om det logiska samhället*.

Moraltricket och myten om det fria valet

När tänkande blott kan vara att analysera (att erkänna logik) och inte att nå fram till en ny möjlighet blir tänkande i praktiken att lyda. Det är dessutom så att ett eventuellt val mellan existerande möjligheter knappast kan göras eftersom ingen vill göra ett felaktigt val i en lydnadskultur.

Moraltricket

Enbart ordet *moral* får idag en mycket bestämd betydelse av lydnad; vilket slutar med att tänkande, dynamik och förståelse förlorar. När vi tror att vissa frågor är tabu och när vi är lärda att vi inte kan skapa en förståelse för nya situationer; att vi kan lösa motsättningar är det lätt att tro att vi handlar "moraliskt" – när vi tvingar oss själva att lyda. Ordet moral och moralisk har ett sorts övergripande skimmer av lydnad som är svårt att komma åt i en lydnadskultur. Det är det jag menar med *moraltricket*.

Det är till och med så att ifrågasätta det som vanligen ses som moral brukar innebära att vi tror att det är en uppmaning till mord och våld. Att det är så är en nervös effekt av hur svårt det är att tankemässigt försvara lydnad som det enda möjliga. När den kristna kyrkan dominerade var det lätt att säga vad som var moral – för de svaren angav kyrkan. Att vara moralisk blir därför en fråga om lydnad. I en förståelseskultur handlar samma frågor om till exempelvis att inte inskränka människans möjligheter – vilket är en helt annan sak. De frågor vi idag har om vad som är rätt och riktigt har inte har ett givet svar och kan därför ses som *moraldialoger*. Där det viktiga är inte nödvändigtvis svaret utan just dialogerna som föder argument och tankar om vad som kan vara rätt och riktigt. Den som är fast i inbillningen om att människan enbart kan eller ska lyda avskyr givetvis en sådan tanke som pesten. Men visst är det så att det finns frågor som vi kanske inte ska behandla som alla andra frågor. Som ett exempel vill jag inte att människoliv värderas i pengar. Men samtidigt är det ju även så att jag tycker om frågan varför människoliv inte ska värderas i pengar – eftersom frågeställningen ger nya argument. Om frågan inte fick ställas skulle den bara bli ett tabu som så småningom inte kunde förstås och det skulle bli lätt att värdera människan som vilken maskin som helst; kanske som en form av protest.

När det laddade ordet moral används är det viktigt att inte följa med i traditionen att vi enbart kan lyda. I praktiken är det mycket svårt för hela den västerländska lydnadskulturen är indränkt i ordet moral och dess vanligen osynliga samband med icke-dialog: en labyrint som är svår att genomskåda och komma ur.

Myten om det fria valet

Idag motiveras människans lydnad med myten om att människan är fri när det finns en valmöjlighet; att människan är fri att välja. När vi vet att analys är förstadiet till att använda verktyget dialog för samspelet mellan analys (logik) och dialog är; att välja bara en utgångspunkt för att skapa ytterligare möjligheter. Det innebär att det är först när människan är kapabel att skapa som ordet frihet får en konkret betydelse.

När *moraltricket* sammanförs med myten om att vi är fria när vi kan välja firar lydnadskulturen sin stora triumf; tänkande blir lydnad samtidigt som lydnad blir frihet och framför allt: offret känner sig fri!

Oändligt antal namn på dold dynamik – den andra delen

Jag har berättat om det vanligaste sättet att dölja skapande, dynamik och dialog är genom att omvandla religiös dynamik till något som uppfattas som kunskap genom ett "vetenskapligt ord". Nu när du har grunderna för att se att vi kan greppa dynamik med vår tankeförmåga kommer du även att förstå det näst vanligaste tricket att dölja tankemässig dynamik. Det är det omvända mönstret som börjar med naturvetenskap som får en mystisk betydelse när inga andra möjligheter står till buds.

Den naturvetenskapliga varianten utgår ifrån grunderna för *sannolikhetslära* som används inom till exempelvis *spelteori* som i sin tur används för att "förklara" dynamik. I grunden finns det fenomen som vi vardagligt kallar för *slump*.

Bluffen om slumpens magi grundläggs tidigt och förstärks med matematikens logiska inbillningskraft i en statisk-logisk värld. I skolan lär sig eleverna att kasta mynt och får veta att det är helt slumpartat vilken sida som kommer uppåt. Det kan vara svårt att se igenom att detta är en lögn; men det är det vanligen. För ordet slumpartat är lätt att uppfatta som en sorts magisk kraft (som många verkar tro på). Att det är 50 % chans att någondera sidan kommer uppåt beror naturligtvis och enbart på att den som kastar inte kan kontrollera eller styra hur myntet ska landa. Eller uttryckt så här; den som kastar har lika dålig möjlighet att styra myntet vid många kast.

När vi inbillar oss att vår värld kan indelas i det vi kan beräkna och förutsäga medan "allt annat" är omöjligt att förstå; blir detta "det andra" gärna: slumpen. Ett sådant synsätt utesluter dynamiska samband som vi kan förstå.

När du hör någon som säger att något är slumpartat är det i själva verket frågan om förhållanden som är alltför komplicerade att förstå eller beskriva omedelbart – det är givetvis inte ett bevis på en magisk slumpkraft.

Sammanfattning av kapitel 4 och 5

Den västerländska kristna kyrkan formade vad vi än i dag ser som förnuft och vetenskap med hjälp av *St. Aquinos* bok *Summa*.

I *Summa* skriver *St. Aquino* att människans förmåga att skapa lösningar av motsättningar enbart är en *vana* eller ett *beteende*. *St. Aquino* eliminerar på så sätt *Aristoteles* tanke om det harmoniska samspelet mellan tankeverktygen analys (logik) och dialog. Det innebar att enbart lydnad (icke-dialog) blev tankemässigt. På så sätt blev den västerländska kulturen en *lydnadskultur*.

Det är med andra ord en religiös dogm som säger att vi inte kan greppa dialog, dynamik och vår skapande förmåga. Det är denna dogm som än i dag följs inom den akademiska traditionen; som kyrkan formade och som idag är grunden för forskning och utbildning.

Eftersom vår förmåga att greppa dialog som ett tankemässigt verktyg därför har dolts har det även drabbat den kristna kyrkans egna traditioner inom religiös dynamik. Till exempelvis är det vanligt att den *helige Andes* funktion inom den kristna traditionen döljs.

Idag när människor söker efter möjligheter att förstå och förklara dynamik samtidigt som de religiösa traditionerna är dolda är det vanligt att religiös dynamik nödortfigt maskeras som "vetenskap". Inom psykologi döljs dynamiska sammanhang efter *St. Aquinos* recept och kallas för vanor eller beteende medan grunden för *kreativitet* i själva verket är den helige Ande.

Enda möjligheten att komma loss från dagens sammanblandning av tro och vetande är att gå tillbaka till *Aristoteles* tanke om samspelet mellan analys (logik) och dialog.

När vi vill använda tankeverktyget dialog behöver vi även använda de ord och begrepp som beskriver dialogens väg. Eftersom kyrkan inte bara i dolde dialogen utan även gjorde den till sitt verktyg tror vi idag helt felaktigt att de ord som beskriver dialogens väg enbart är religiösa.

Lyft upp dig i håret.
Du ser dig själv från ovan och
ohittade sammanhang blir tydliga.